

Hayalet Gemi

LA DONA CORNETTA.

40.000 TL. Sāyır: 20 1994

PANTAION.

ZANY.

MODF I
LI TAVERNI

*Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o
açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet
geminin sisli şehir caddelerinde,
köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda,
çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış
luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş
meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş
kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini
mutlaka birileri fısıldamıştır kulağınıza. Hatta
geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden
ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir.
Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında
yaşanan türden bir hayal...*

seyir defteri

Artık, kapınızı çalıp, aniden evinize dalıp size bir KIŞ YARISI sergileyecek gezgin oyuncular yok. Tozlu tarihin içinde yitirilmiş bu hayaletler şimdi, hayali bir sahnenin ortasında, tek başlarına hüznle izliyorlar. Sizleri. Sizin oyunlarınızı.

*Oyun bitti mi? Neden haber vermediler? Işıkları kim söndürdü?
Seyirciler nerede?
Yoksa herkes gündelik yaşamın uyduruk oyunlarını mı tercih ediyor artık?*

İçindekiler

4

yalnızlığın oyuncakları
SANA YAZILAN BİR OYUNDU YAŞAMAK
yelda karataş

6

üstü çizilmiş kişiler
BİR 23 NİSAN GÜNÜ
nazlı ökten

9

ay tutulması
YARI ÇIPLAK OYUNLAR
fulya aslan

10

occam'ın usturası
İKİ POKER ÇEŞİTLEMESİ
adnan kurt

14

deligömleği
KUMARBAZ
orhan selim

15

kırık bebekler
ÖĞRENİYORUM
çiğdem çalkılıç

16

uçan bollandalı
YİNE DE OYNARMISIN BENİMLE
murat gülsoy

20

sirenelerin kâbusu
ZAR
ayşe düzkan

21

çıkamaz sokak

BU, BU HİKAYENİN, AYNI ZAMANDA HİKAYENİN KENDİ İÇİNDE BİR ÇOK KEZ GEÇEN BAŞLIĞIDIR*
david moser

24

şişedeki mesaj
HAYAT ÇİZELGESİ
elvan göksel

25
düşdeğirmeni
ÜÇ
pınar türen

26
gizli hazine
HERKES VE HİÇKİMSE
sedef erkman

28
aynadaki gölgeler
OYUNCAK VE OYUNCU
cüneyt a. genç

30
kara göründü!
MÜCADELE VE TEMSİL
derleyen, nazlı ökten

33
zamanın kapılan
TELGRAF
ergun kocabıyık

35
deja vu
NASIL YANİ
ali hakan muştı

37
kimsesiz çığlık
BİR HİKAYEM OLSAYDI
-ya da daha çok ablam-
halide velioğlu

39
yanlış pusula
YATAĞINDAN DÜŞEN ADAM
oliver sacks

41
sisdüşleri
GİYOTİN
ergun kocabıyık

42
/o
HAYALET SEVGİLİ
yasemin sarıkaya

43
ebedi siyah
ÖZER HOCA
murat gülsoy

44
kimsesiz çığlık
UZUN EŞEK KORKUSU
bayram keten

45
başka bir dünya
TAKSİDE
kaan yazıcıoğlu

47
karanlıkta kızıl
TEREDDÜTLER LEKESİ ÖNÜ YAZ
balil ibrahim özcan

yalnızlığın oyuncakları

SANA YAZILAN BİR OYUNDU YAŞAMAK...

yelda karataş

Sevgili Oğuz Atay'ın anısına

Kimileri Promethe'ye soyunup, Brütüs'ü oynar...
Kimileri oyunu baştan bozar... Pavese gibi. Zweig ya da Tezer Özlü,
HİÇBİR ROLÜ OLMAYAN SELİM IŞIK gibi...
Yaşam hiç bir rolüne uymaz onun. Belki bu nedenle durmadan oynar ve
oyunlarla yaşar. Ölümüne karşı bir manifesto, bir başkaldırıdır onun oyunları...
Otobüste oynar, konuşurken oynar, yazarak oynar.. Hatta öldükten sonra
Turgut Özben'le oynar...
Her uzandığı elde kendini kucaklama talihsizliğine (mi) uğrayan
bütün sepya kahramanlar gibi.
Sirenlerin sesi de yoktur yaralarım iyi edecek.
O, zaten dünyaya ateşi getirmek için değil, ateşin kendisi olmak için gelmiştir.
Tükenmeden yanan çırası, yürekte ve sevgiden oluşmuş bir ateş.
Sevgi sözcüğünü her çağda yılışık ağızlarında, günlük konuşma dilinin
reklam çığılığı olmaktan kurtaranların soyundan gelir.
Sinarit Baba gibi, sonunu görenlerin ama korkmayanların soyundan.
Hiç denenmemişlere inanır. Çünkü, ayağının biri Karamazoflara, diğeri
Amok Koşucularına uzanır.
Oyunlarda ölenleri, oyunlarla yaşayanlarda dile getirir.
Kendi ölümünü oynar... Yaşayarak.. Kader sözcüğüne gerçek anlamım yükler.
Sınırsızlığın sınırlarını zorladığı yerde tek bir gerçek vardır: Kendisi.
Böyle varolduğuna kızan ama başka türlü olmanın olanaksızlığına ulaşmış
"yeni insanı"dır o.
Sonuçta, bu dünyayı reddetmediği için, kendini bu dünyaya reddettirir.
Bu en görkemli oyunudur.
Sevgili Oğuz Atay, günlüklerinde "bana bunu da yaptınız" derken,
ne kadar suçsuzdur. İnsanı suçsuz kılan tek şey başka bir insana inanmasıdır.
Ya inanacak insan yoksa? O zaman kendi varlığı bir oyundan başka nedir ki?
Hamlet'i delirten oyun... Hamlet'i oyunlaştıran delilik...
Belki son dönemlerde annesinin ona inanmasıyla intihar yerine
cinayetlerle son bulur Hamlet oyunu... Ama Hamlet, babasının öldürüldüğü gün
intihar etmiştir zaten... Selim Işık da kendini tanıdığı gün...
Başka çıkış yolu var mıdır? Oyunlarla yaşamaktan başka...
Kırk bir döşek altındaki bezelye tanesinden rahatsız olan
prensesler çağı yalnızca masallarda varoldu...

Bize de kendi oyunlarımızı yazmak ve seyretmek kalıyor... Ölümüne oynayarak...

TEHLİKELİ OYUNLAR

oğuz atay

... 'Oyunlar,' dedi, 'oğlum Hikmet, gerçeğin en güzel yorumlandır. Bizim gerçeğ dediğimiz Şey de, -bazı gúçlükler yüzünden iyi oynanamayan oyunlardır.' Neden gerçeğlerden kaçığımı, ben de böylece anlamıştım. Artık kendimi geliŐtirmeliydim; soluğumu oyunlara göre ayarlamalıyđım. Bu amaçla her Şeyi kullanmalıyđam. Bunun için de, önce her Şeyi kullanmayı öğrenmeliydim. En küçük ayrıntı bile önemliydi.

"Birer oyun yazarı olarak yaŐamađa baŐladık. Albayım hayatla ilgili herşeyi biriktirmiŐti. [...] Durmadan cümle biriktirirdi albayım; insana ait her Şeyi bir köşeye koyardı. Oyun alanını geniŐletmenin gereğine inanmıŐtı. Beni de hafızam kuvvetli olduğu için, bu işte kullanmaya baŐlamıŐtı. Gerçeği, iyi oynanan bir oyun haline getirebilmek için hiç bir fedakarlıktan çekinmemek gerekiyordu.

İnsanların arasına karıŐtıđımız zaman da, sabırlı bir yönetmen gibi onlara oyunların kurallarını öğretmeliydik. İnsanlar çok kötü oyunlar oynuyorlardı genellikle. Her Şeyi ancak bir kere, o da prova yapmadan, oynamak fırsatını buluyorlardı; üstelik iyi bir oyuncuda bulunması gereken özelliklerden de haberleri yoktu. Böyle uzun bir oyunu, bu kadar sorumsuzca oynamayı, albayımın aklı almıyordu. İnsanların mimikleri ve jestleri son derece acemiceydi; diksiyonları inanılmaz bir Şekilde bozuktu. Bir çok kelimeyi yanlış söylüyorlardı. BaŐarısızlıkları bu yüzdendi. Bir çok insan da kendine uygun olmayan rolü benimsiyordu. İyi bir yönetmenin varlığına büyük ihtiyaç vardı. 'Anladım albayım,' diye bağırdım bir gün. 'Demek bunun için insanların arasında bulunmaya katlanamıyorum. Bu yüzden, onlar kötü oyunlarına başlayınca, kaçacak delik arıyorum.' 'Sende dođuŐtan tiyatro sezgisi var,' dedi albayım. 'O halde ne yapalım albayım?' diye ümitsizce sordum. 'Oyunları düzeltelim,' dedi kısaca.

BİR 23 NİSAN GÜNÜ

nazlı ökten

Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık koltuğunda, meclis sıralarında çocuklar. En iyi okulların en iyi sınıflarının en iyi öğrencileri belli ki. Durumu garantiye almak gerek, malum patavasızca bir şey söylememeliler, büyümüş de küçülmüş, çocuk olmayan çocuklar olmalı. Önceden ezberletilen metinleri etraftaki gazeteci-televizyoncu kalabalığından karışmış kafasından bulup çıkaran vatan yavruları ülkeyi yönetil "gibi" yapıyorlar. Değil ülke üzerinde, kendi yaşamları üzerinde bile en ufak bir kontrolü olmayan bu zavallılar (bence çocuk olma durumu hakikaten bir çeşil zavallılığa tekabül ediyor her an maruz kalınan baskıları uygulamak çocukken çok daha kolay ve, bunları uygulayanlar

için. Ortaokul ve lisede Türkçe-Edebiyat hocası bir hanım hatırlıyorum. En belirgin özelliği çocukları 14 yaşından sonra ya da artık büyümeye, kişilikleri şekillenmeye başladıktan itibaren sevmemeye başlamasıydı. Ona sorarsanız bunun sebebi yitirdikleri saflıktı. Bana sorarsanız onun kişilik bozukluğundan kaynaklanan ezme ve üstün olma isteğini çocuk olmaktan çıkan dolayısıyla da güçlenen bu insanlar üzerinde artık ikna etme yoluyla değil de baskı yapma yoluyla uygulamak zorunda olmasıydı neden. Bir başka neden de büyümenin cinsel kimlik edinmeyle ilgisiydi galiba. Artık kız öğrencileri köpek yavrusu gibi seviyecek minikler değil ona rakip birer kadın olma yoluna girmiş insanlardı) birkaç saatliğine de olsa sembolik bir otoriteye sahip oluyorlardı. (Bu, çocuklarda bir iz bırakıyor mu acaba, yoksa bir müsamereye çıkar gibi mi algılıyorlar durumu?) Hangi okula gidecekleri - ya da gidemeyecekleri,

hangi oyuncakla oynayacakları - ya da oynayamayacakları, hangi dine mensup olacakları - ya da olamayacakları konusunda hiç bir karar verme yetkisine sahip olmayan -bu açıdan deliler, hayvanlar, çok ihtiyar kimseler ve bazı toplumlarda kadınlarla aynı kategoriye giren- bu insanlara ülkenin kontrolünü sembolik de olsa ellerinde tutsunlar diye bir bayram hediye edilmiş.

Georges Balandier "Le l'ouvoir sur Scenes", "Sahnedeki İktidar" adlı kitabında edebiyatta gotik korkunun yaratıcısı, Keşiş romanının yazarı M.G. Lewis'ten bir alıntı yapıyor. Yazar 1816 yılında kendisine miras kalan şeker plantasyonlarının başına geçmek için Jamaika'ya

gidiyor, 1 Ocak 1816'da karaya çıktığında yılbaşı kutlamalarına tanık oluyor. Kent her türden kölenin elinde, günlük rutin tamamen alaşağı olmuş ve efendiler uşaklarına hiç bir iş yaptıрма hakkına sahip değiller: genelde kontrol altında tutulan sokak toplantılara açılmış (Aklıma 12 Eylül 1980 sonrası dönemde 1 Mayıs falan gibi günlerde üç beş kişi bir meydanda biraraya gelirse gelip dağıtan askerler geldi) gece sokağa çıkmaları yasak olmasına rağmen (bu da pek yabancı değil) bu gece sokak onlara açık, yasaklanmış olan tüm Afrika ayinleri serbest, kayıp Afrika kültürel sembolleri ortada, plantasyon sahiplerinin disiplinlerinin yerine bir sokak karnavalı hakim. Ayrıca bu sonuncular oyuna katılmak, yani yiyecek dağıtmak ve paylaşmak zorundalar. Balandier bir kaç gün süren bu ayaklanma gösterisinin toplumsal gerilimleri hafifleterek bir emniyet sübabı vazifesi gördüğünü söylüyor. 23 Nisan'ın tabii ki böyle bir işlevi yok

üstü çizilmiş kişiler

(maalesef bir çocuk ayaklanmasının olamayacağını biliyoruz çünkü güç ve örgütlenmeden yoksunlar. Gülümsemeyin gençlik hareketleri denilince gülüyor musunuz?) ama yapısal olmasa da sembolik benzerlik çarpıcı değil mi?

Bir oyun gibi... Evet dünya bir sahne, evet oyunlar her yerde ve her zaman oynanıyor ama ben siyaset sahnesine (bir bilim sahnesi denmiyor mesela) bakmak istiyorum. Siyasi iktidarlar nüfuzlarını sürdürülebilmek için sadece güce yaslanamazlar çünkü güç bir gün azalır ya da zorbalık sökmez birileri isyan eder. Sadece aklın ikna ediciliği de tek başına sökmez çünkü her önerme alaşağı edilebilir. İşte o zaman daha diplerde bir yerlere seslenmeleri gerekiyor, bazı işaretleri kafamıza kazımak gerekiyor. Karşımıza çıktığında sorgusuz sualsiz tek bir tepki vermeme gereken işaretler... Bayrak gibi belki. Belki içinde yaşadığımız ülkenin haritası gibi. Belki de hiç bir zaman görüp tanımayacağımız yerlerle bağlantımızı kuran şeyler mitleşmiş yerler sonra: Çanakale Boğazi, Ayasofya, Ağrı Dağı... Sonra büyük insanlar, milli kahramanlar. Napoleon, Büyük İskender, Washington, Lincoln, Gandhi, Jean D'arc, Fatih-Sultan Mehmet- Buğday başağı saçlı, deniz gözlü koca dev tabii ki! Mustafa Kemal'den sadece iyi bir asker, büyük bir politikacı ya da güçlü bir yurtsever olarak etkilenmemiz yetmez, o aynı zamanda pembe dizi kahramanı kadar yakışıklı, güçlü ve baştan çıkarıcı olmalıdır. Çapkınlık hikayeleri sevenleri tarafından övünçle, kızanları tarafından aşağılamayla dolaşır dilden dile. Çocukları çoğunlukla esmer tonlar taşıyan bir ülkenin mavi gözlü sarışın devi başında silindirik şapkasıyla olunması gereken, erişilmesi gereken görsel bir idealin de resmidir. Küçükken tarlada karga kovalamış olması özellikle vurgulanır ilkokul kitaplarında, herhalde bu çok uzak resmin bir zamanlar onlara yakın bir yerde durmuş olduğunu anlatmak için köylü yurttaşlarımıza. Hiç hata yapmamış bu kusursuz insan çocuk kafamızda bir yarı tanrı düzeyine yükselir. (Bir arkadaşın çocuğunun her sabah evinin yakınındaki Atatürk heykelinin önünde onunla konuştuğunu ve adeta bir süpergöyü temsil eden ona, işlediği küçük kabahatler için neredeyse günah çıkardığını söylediler. Bu yarı tanrı figürü eskiden okul kitaplarıyla sınırlanırken şimdi şeriat isteyen T.C. vatandaşlarına tepki göstermek isteyen T.C. vatandaşlarının sarıldığı en önemli silah. Bundan on beş yirmi yıl önce Atatürk rozetlerinin "in" olabileceğini pek de düşünülemezdi mesela. Geçenlerde bir pop şarkıcısının -Seden Gürel

sanırım- bir video klibini izledim. Şarkının uyan, yapılacak çok şey var yorulmuş olamazsın, elimde çiçekler başında ağlıyorum gibisinden sözleri var, fonda bir görünüp kaybolan Atatürk ve asker görüntüleri. Bu uyan sözü beni çok çarptı. İlk öğrendiğimiz şiirdir belki de. Doktor doktor kalksana lambaları yaksana Atam elden gidiyor çaresine baksana. Çocukken bu şiirin bir yerlerini deforme edip Atam sen kalk da ben yatam diye söyledik. Hala söylenir ülkede işler karıştığında. Ah Atatürk sağ olsaydı bunlara izin vermezdi diye. Türkiye toplumu daha rüştünü ispatlamamış, hala çocuk, olan bitene hakim olmaktan aciz, her başı sıkıştığında babasını çağırıyor yardıma. İsa çarmıhında son nefesini verirken "Baba beni niye yalnız bıraktın?" dememiş miydi? cevap bile ezberletilen gençler (benim hatırladığım karadıyla eskiden sadece Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi vardı, Gençliğin Atatürk'e Cevabı eklendi sonra sınıflardaki çerçevelere, 1980'den sonra mı acaba?) saygı duruşunda kıpırdar ya da gülümseyiverirlerse fena halde cezalandırılır ve aşağılanırlar. Saygı duruşu birini -şehitleri, kayıpları- hatırlamanın, düşünmenin sembolik bir ifadesidir elbette. Ama okullarda dayatılan sessizlik öyle boyuttadır ki sanki bu bir dilsizlik duruşudur. Bu sessizlik çok şey ifade eder. Çıt çıkmaz, karşı duran çelişki yaratan ses yoktur sonra marş okunur hep bir ağızdan, aykırı bir ses olmadan. (Bazı örgütlerin cenazelerinde de benzer bir hava var galiba. Emanet devralınır, sözler verilir) Tüm bunlar o yan tanrıyla ilişkilerimizi tarihsel olmaktan çıkartıp gündelikleştirir. Yine de o kadar ulaşılmazdır ki büyüyünce Atatürk olmak istemeye cesaret eden çocuğa pek rastlanmaz. Öyle güçlü bir oyuncudur ki satranç tahtasında şahla vezirin yerini değiştirmiş, Şehr-i İstanbul'un bilmem kaç yüzyıllık saltanatını yıkıp yerine Ankara'yı başkent yapmıştır. (Teşbihte hata olmaz derler ya bu sefer pek yerinde olmadı galiba; değil mi ki İstanbul tüm şaşaasıyla tahtına kuailmiş bir şah hala, ve Ankara da devlet işlerine koşturup yetişen çalışkan bir vezir) Bin kocadan arta kalmış kahpe İstanbul'un, Sodom'un yerine saf, temiz çünkü köylü Ankara. Muhayyel coğrafyamızda böyle alıyorduk her ikisi yerlerini.

Evet devlet diyorduk, iktidar eliyorduk, güç diyorduk, oyun diyorduk, temsil diyorduk. Ya askeri güçlerin resmi bayramlardaki geçitlerine ne dersiniz. Yalnız 29 Ekim'de Vatan Caddesi'ni boydan boya kateden asker, top, tank, tüfek ve gökte uçak kalabalığı değil; 1 Mayıs'da Kızıl Meydan'ın (eski) bir resmini getirin gözünüzün önüne. Komünist Parti Merkez

üstü çizilmiş kişiler

Yönetim kurulu ağır paltolarıyla dizilmiş selamlamadılar mı askerleri ve halkı ve almadılar mı askerlerin selamını? (Lenin'in mozolesinde sıraya girip ölü bir bedeni ziyaret edenlerle Mc Donalds'de kuyruğa girenler aynı kişiler mi?) Amerikalılar hep daha coşkulu bir hava yaratmayı bilmişlerdir -(bkz. *adamlar işi biliyor söylemi*). 4 Temmuz havai fişek gösterisi demek tabii ki (acaba kırmızı urbaralı temsili olarak denize döküyorlar mı? Yok o Boston Tea Party idi çayları dökmüşlerdi denize vergiye sinirlenip. Boston'da hala limana demirli o dönemin bir yelkenlisinde dönemin kıyafetlerini giyinmiş askerler bayrak töreni yapıyorlar).

Devletin gücü toplu tüfekli pek somutsa da milletin gücü iyiden iyiye temsili. Merak ederim mesela Gaziantep'in düşman işgalinden kurtuluş yıldönümlerinde kimler rol alır? Temsili de olsa Erzurum'da dadaş, İzmir'de efe olmak için ya da Antep'te Fransız, Aydın'da Yunan olmamak için torpil falan gerekir mi? O gün namuslu Türk kadınının peçesini yırtan işgalci düşmanı oynayan berber temsili milis kuvvetlerini canlandıran müşterisiyle ertesi gün dargın mı kalıyor? Başka ülkelerde durum başka bir alem. Bu yıl Fransa'da Normandiya çıkarmasının -yani Fransa'nın Alman işgalinden kurtuluşunun daha doğrusu müttefikler tarafından kurtuluşunun- 50. yıl şenliklerinde 1944'te paraşütle çıkarma yapan Amerikan askerleri tutturdular temsili paraşüt çıkarması yapacağız diye. Zamanın civan delikanlıları tahmin edersiniz ki, sağlıklı beslenip jogginglerini ihmal etmemiş te olsalar, bugün yaşını başını almış adamlar. Fransızlar önce hayır dediler kibarca, oranızı buranızı kırarsınız sizle uğraşanlayız demeye getirdiler fakat Amerikalılar allem ettiler, kalem ettiler atladılar. Aşağıda bir panik ambulanslar, doktorlar, hemşireler; allahtan birinin kırılan bacağı dışında bir talihsizlik vuku bulmadı.

Herneyse milletin gücü zaten temsil edilebilirliğinde. Temsil edilmişin kendisi de canlı, gerçek ve naklen. Önemli meclis oturumları naklen yayınlandığında milletvekilleri -temsalcilerimiz, yani, oyunu bizim yerimize oynayanlar- başrolde. Dersine iyi hazırlanmış olanla, evinde elektrikler kesilmiş olanı hemen ayırdetmek mümkün. Seyircilerin batıyı 'temsili' eden kısmında bir dudak büküş. Bu kabzımal kılıklı adamlar mı bizi temsil ediyor (acaba Lordlar kamarası mı bekliyorlardı?) Doğrusu kimse bu filmi seyretmek istemiyor, tıpkı Türk filmleri gibi. Sinema bir hayal alemiyse (yoksa

düşler dünyası mı demeliyim?) herkes çağımızda mümkün olan en iyi rüyayı tercih ediyor tabii ki, Amerikan rüyasını. Sinemayı kitleler kahramanlar için seyretmez mi? Bowling dokuz taştan daha gelişmiş bir oyun değil mi? (Dokuz taş bilmeyenlere not: Düzgün yüzeyli dokuz adet taş bulunur, üst üste dizilir ve belirlenmiş bir mesafeden atılan taşla bunların oluşturduğu minik kule yıkılmaya çalışılır. Yıkılınca ne oluyordu, tam çıkaramıyorum.) Sonuç olarak tabii ki malzemelerin endüstriyel biçimde üretilen, piyasaya sürülen, pazarlanan standartları ve kuralları belirlenmiş bir oyun, oyun olmayı aşip spor diye adlandırılır. (Buradan dokuz taş oyununda kullanılan taşları seri üretime sokup taşla oyuncu arasındaki mesafeyi Türk Standartları Enstitüsüne onaylatalım gibi bir öneride bulunduğum anlaşılmasın.)

Siyaset sahnemizin bugünkü baş oyuncusu sarışın ve -Çetin Altan'ın deyişiyle- güvercin bakışlı başbakanımızı da bizi daha iyi temsil edecek diye seçmedik mi? Bu oyunu Amerika'da da oynasa altından kalkar diye? Sonra Cumhurbaşkanımız Çoban Sülü rolünü ve İsparta ağzını çoktan geride bıraktı; küçük ve orta çaplı tarımsal üretici vatandaşlarımızın oyları önemini kaybetti kaybedeli. Siyaset sahnemizde başrollerden birini yani sermayeyi oynayan Sakıp Ağa'nın şivesi holding toplantılarında da televizyon ekranlarında olduğu kadar koyu mu merak ederim.

Siyasetçiler, devlet adamları belki de rolleriyle en çok özdeşleşenler. Hükümetlerin kendini devlet sandığı yerlerde devlet adamları da cisimleşmiş devlet sayılırlar. Onlara yapılan eleştiri devletin "bekasına" saldırdır ve bunu yapanlar vatan haini ilan edilebilirler. Bu açıdan en iyi vatandaş kendini rolüne veren ama abartmayandır. Biliyoruz ki, Mao döneminde siyasi suçlular inandırıcı bir itiraf hazırlamak zorundaydılar. Ne pişmanlıklarında ne de suçlarını sıralarken abartmaları hayırlı olmazdı. Çünkü ölçüyü kaçırıp abartanın ya aklından şüphelenirler ya da alay ettiği sanılır. Mizah kayıtsız inanışla alaycı muhalefetin çizgisini bir o yana bir bu yana çektiği için tehlikelidir. Orwell haklıydı. En iyi vatandaş iki kere ikinin beş ettiğine inanan vatandaşdır.

YARI ÇIPLAK OYUNLAR

fulya aslan

"Yarım kalış... Yarım kalmış bir oyun sonrası, yazmış; iki oyun öğrendim, ikisi de yaşamak demek..."

Rüyalarımnda mavi tenli bir erkek çocuğu. Yarın yaşlanacak, yarın yaşlanacak diyorum. Uyanmam yarınılardan daha uzun sürüyor.

Dekor önce bir semt meydanı, sonra siyah perde. Koltuklara yayılmış gövdeler son kez rahat bir durum almaya çalışıyor.

Ve Acı Ve sessizlik

Bilmem nereden kalma...

Oyunun başlaması an meselesi

Niye diyorum, niye sen de gazetede ki kadınlara sakal, bıyık çizmedin, adamlara makyaj yapmadın? Niye elinde bir mendille şarkılar söylerken, mendilini seçtiğin kişinin arkasına atmadın, neden hep o hariç başka birinin ardına bıraktın?

Karanlık bir sahnede, en anlaşılmaz oyunları, en yorgun seyircilere oynayacak. Sahne aydınlanırsa oyun anlaşılacak, anlaşılarsa seyirciler birer oyuncuya dönüşecek ve biz tüm oyunları, "gerçek ve içinde yaşadığımız" sanacağız.

Bir saklambaç Bir tiyatro

oyunu başlar.

Bir acı saklanır
Gözlerimi sımsıkı yumamam
Hem elliye kadar da sayamam ki ben sıkılırım.
Acı erken yaşanır
Oyunun bundan sonrasında mızıkçılık yapamazsın
-Sonsuza dek ebeyim.
Bir köşe kapmaca oyunu başlar
-Bir düş benimle yer değiştirir
İyice köşeye çekilirim.
Düş bir büyüdür, uzun süre kalamazsın
-Başka düş köşeleri ararım, bulamam.
Herkesin yeri bellidir
En fazla bir tekerleme kalır dudağında onu söylersin, inci-boncuk takınıp
-"Ama hayır anne, Hayır öpünce geçmiyor."

Yanlış oyunlar...
Hangimiz yanlış oyunlarda oynamadık ki...
Önceden hazırlanmış kostümler üzerimize oldu diye olmamız gereken sahnelere attık kendimizi. Sonra paramparça bir kostüm, gözleri dolmuş bir kaç seyirciyle kaybolduk. Diğerleri lanetler okuyarak ayrıldı oyundan, doğru oyunları aramaya koyuldular. Saniyeler kalmışken bulmalarına yanlış oyunları anımsadılar. Onlar da kayboldular. Kaybolduk. Yeni bir isim de bulamadık oyuna.
"Ama hayır, hayır ben rolümü hiç bir zaman ezberleyemedim."

*"İki oyun öğrendim, ikisi de yaşamak demek...
Birbirine karıştı oyunlar soyunamazdım."*

İKİ POKER ÇEŞİTLEMESİ

adnan kurt

*Sıfır Toplamlı İki Kişilik Oyunların minimaks kuramı, bu tür oyunlar için her zaman geçerli iyi stratejilerin olduğunu öngörse de, bunun hesaplanması çetin bir sorundur.**

J von Neumann et al., Two Variants of Poker, JvN Collected Works V6, Pergamon Press, 1963, pp 50

Oyun, başlangıcından bu yana dünyayı yönlendiren bir doğal görüngüdür. Maddenin şekillenmesinden maddenin yaşamalanına dönüştürülmesine, ve insanlararası toplumsal davranışlara, her an yüzleştığımız bir görüngü. Oyunun tarihi, zamanın başlangıcına dayanmaktadır. Büyük Patlama'yla yayılan enerji herşeyi devinir kıldı, hiç bir zaman durmayacak bir maddesel girdap yarattı. Düzenleyen güçler/yasalar, bu süreci denetleyerek, olasılıktan uysallaştırdı. Sonuç katı kristallere değil de yaşam düzenine döndü. Başlangıçtan beri olasılık, düzenleyen yasaların ayrılmaz parçası oldu.

Şans ve kurallar oyunların temel öğeleridir. İlk önce temel parçacıklar, atomlar ve moleküller arasında başlayan oynaşma, şimdi sinir hücrelerimizde sürüyor. İnsanoğlu oyunu kendi uydurmadı ama "oyun ve yalnızca oyundur insanı tamamlayan".(1)

Karmaşık dizgelerde, eğer yöneyi (vektörü) bir başka yola itmeye kalkışırsanız, başkalarının etkilerini de gözetmek durumunda kalırsınız. Başkalarıyla etkileşim ya da çatışmalarda nasıl davranılacağını öneren akılcı bir kuram pek de hoş olurdu diye düşünen J. von Neumann ve O. Morgenstern, Oyunlar Kuramı ve Ekonomik Davranış *The Theory of Games and Economic Behavior, 1944* adlı bir kitap yazdılar. Kuram oyunlar üzerine kurulmuştu, çatışmalar üzerine değil..

Çatışma, kör dövüşünde olduğu gibi, her an her tarafın herşeyi yapabildiği süreçtir. Oyunda (örneğin satranç, poker) ise taraflar bir anda belli sayıda sınırlı adımlar atabilirler. Olası adımlar oyunun kuralları ya da durumun pratikliğiyle sınırlıdır. Örneğin bir ordu komutanı bir anda tüm

savaşçılarını aynı komutları yayamaz ve bir takım seçenekleri elemek zorunda kalabilir. (Bir oyun: Öyle bir dizi iletişim kuralı bulun ki, belirsiz ve sonlu sayıda asker, aynı hizada beklerken, bir başta duran komutanın ateş emrini aynı anda yerine getirebilsin -Tuğrul Anıldi'nin *Automata Theory anlatularından*).

Oyunlar kuramı konusunda genel fikirler edinmek için iki-kişilik basit oyunların özelliklerine bakmalı. Bu iki kişilik oyunlar şöyle sınıflanabilir: Tam ya da eksik bilgi içeren oyunlar; sıfır toplamı ya da toplamı sıfır olmayan oyunlar. Tam bilgi içeren oyunlarda her oyuncu, karşı oyuncuya açık tüm bilgiye sahiptir; satranç gibi. Eksik bilgi oyunlarında, karşı oyuncuya açık bilgi ancak kestirilebilir, poker gibi. Sıfır toplamı oyunlarda, kayıp ve kazanç toplamı sıfırdır. Yani bir tarafın kazandığı değer diğerinin kaybettiğine eşittir. Sıfır toplamı olmayan oyunda herkes kazanabilir, kaybedebilir, ya da farklı değer değişimleri olabilir.

Harvey Brooks, R. C. Lewontin'in yeni bilgilerin politik ve ekonomik erk tarafından kullanılarak, erkin tekellerde yoğunlaşmış, en azından şimdiki toplum düzeninde kötülük içerdiğini, iddia ettiği 'Modern Zamanlarda Bilim Yaşayabilecek mi?' adlı makalesinde sıfır toplamı bir oyunla uğraştığımızı söylüyor (Science 177, 1972). Bu, her bilimsel gelişmenin güç, özgürlük ve zenginliği bir grup için artırırken diğerlerinden almasını gerektiren bir yorum. Oysa, Brooks'a göre, özellikle 20.yy'daki bilimsel devrim, toplumsal ve ekonomik oyunları sıfır toplamı nitelikten, herkesin kazandığı bir duruma getirmişti. Böylece bilimsel bilgi, bir azınlık erkini artırmak işlevini yitirip, yaygın bir gönenc kapısını açıyordu. Yine de yalıtılmış sorunlara yapay dünyalarda çözümler bulan kuramsal tasarımlar, gerçek dünyaya uygulanırken çözüm umudu neredeyse tüketiyor. Böylesi iyi tanımlanmış (gibi) bir sorunun çözümü bile neredeyse olanaksız. Ve kişisel, geleneklerle ideoloji ve politikalarla bezenmiş seçimler ancak yanıtı yeğleme nedenimiz oluveriyor.

ana karnından yeni çıkmış bir çocuk bütün bir yıl boyunca sadece ana sütü ile beslenebilir ve yanısıra gerekebilecek besin de, annesinin kazanabileceği veya yasal dilencilik mesleği ile kaldırabileceği iki şilinden fazla tutmaz; ama işte ben de çocukların tam bu birinci yaşı için öyle bir öneri getiriyorum ki, çocuklar anık anne babalarına ve cemaate yük olup, ömür boyu yiyecek ve giyecek istemek yerine, tersini yapıp, binlerce insanın yiyimine ve giyimine katkıda bulunabilsinler.[...] Londra'da tanıdığım çok bilgili bir Amerikalı, bana, bir yaşında sağlıklı bir çocuğun; buğulama, kızartma, fırınlama veya haşlama olarak, çok lezzetli, besleyici, yüksek değerinde bir besin olduğunu söyledi. Yahnisinin de aynı lezzette olacağından eminim. Şu halde hesaplamış bulunduğum yüzyirmibin çocuktan yirmibini, doğurganlık için bir kenara ayrılmalı, yirmibininin dörtebiri de oğlanlar olmalıdır. Bu dörtebir, koyun, inek vedomuzlarımız için öngördüğümüz sayıdan bile fazladır. Sözkonusu çocukların, bizim vahşi insanlarımızın pek de takmadıkları evlilik kurumunun meyvalan olduklarını düşünürsek, bir erkek dört dişiye hizmet etmeye yeter. Geriye kalan yüzbin tane bir yaşına gelmiş çocuk ta, zengin sofralar için etlenmek ve şişmanlamak üzere, son aylarda annelerinden bol bol süt emmeli, zamanı geldiğinde de krallığın kaliteli ve zengin insanlarına satılmalıdır. Arkadaşlar arası bir eğlence için, bir çocuktan iki tabak et çıkar; ailece yenen yemeklerde de, göğüs ya da buttan dörte biri yeterli olur, tuzlanıp biberlendikten sonra da dörte gün bekletilirse, haşlamasının tadına doyulmaz, özellikle kışın.

Şans oyunlarında ya da gengüdü (strateji) oyunlarında ya da her ikisini içeren oyunlarda birçok olası seçimlerle yönlendirildiği için, oyunun her bir andaki yolu "tarihsel" olarak eşsizdir. Ardışık adımlar, oyunun izleyebileceği karar ağacı dalları boyunca yeni yollar açar. Oyunun niteliğine göre karar ağacı dallanması olasılıklarla, karşı oyuncunun gengüdüyle veya bunların bileşkesiyle oluşur. Oyun kuramı, herhangi bir durumda, eniyi (optimal) gengüdünün ölçütünü belirler. Bu ölçütler ekonomik ve politik sorunlarla başedebilme yolunu da gösterebilir.

Sıkılanlar için tek kişilik oyun: 0.1 mm kalınlığında büyük bir parça (çok büyük) kağıdınız var ve gezmek istiyorsunuz. Sonlu ve sayılabilecek sayıda hareketle aya gidebilir misiniz?

Doğadizgeden Endüstriyel Topluma

Ekonomik bir sistem, bir doğadizge gibi, birtakım değişkenlerle tanımlanabilir. O halde, Oyunlar Kuramı temel alınarak, eniyi (optimal) çözümler öneren ilişkiler kurulabilir. Bu ilişkilerin benzerlerine denge dışı dinamiği dizgelerinde de, rastlanmaktadır. Böylece analitik ve niceliksel ekonomik çözümler için bir yöntem oluşturulabilmektedir. (Şuna dikkat etmeli: Tüm kuramsal yapılanmalar ve çözümlerinde olduğu gibi, oyun kuramı da yalıtılmış olmayan gerçek dünya sorunlarına tam çözüm sunmaktan henüz uzaktadır).

Nobel ödülü töreninde yaptığı konuşmada MIT'den ekonomici Paul Samuelson, Le Châtelier ilkesini örnek alarak, niceliksel analitik ekonomi uygulamaların ana hatlarını sunmuştu (1970). Böylece ısı dinamiğinin denge koşulları ve ekonomideki eniyileme ölçütü arasındaki koşutluklar belirleniyordu.

Max Planck ve Carl Wagner tarafından kesin tanımı yapıldığı şekliyle Le Châtelier ilkesi, dış baskılar ve gerilemelere karşı, fiziksel bir dizgenin nasıl tepki göstereceğine ilişkin geçerli bilgi sağlar. Örneğin, kimyasal denge durumundaki bir sistem, sıcaklık, basınç ya da bileşenlerinin derişimindeki bir değişikliğe karşı, en az gerginlik yönüne doğru denge koşullarını kaydıracaktır. Çok ama çok kabaca benzetilirse, serbest ekonomide, ücretlerin ya da fiyatların artması her zaman tüketimi azaltacaktır.

Ekonomideki benzerliklerle birlikte, doğal düzen, doğadizgede oyun kuramı betimlemeleriyle yorumlanabilir. Sonuçta, kullanabileceğimiz/dönüştürebileceğimiz sınırlı zenginliklerimiz/kaynaklarımız var. Bitki örtüsü ancak güneş ışınlarının günlük ve yıllık sınırlı enerji aktarımıyla toprak dönüşümü yapabiliyor. Ve doğanın ekolojik dengesi bu dizeme (ritm) uyarken, teknoloji, bu dengeyi bir çok cephede bozmuştur. Doğanın sağladığı fosil yakıtın tükenmesine pek az kaldı. Yenilenemez enerji kaynaklarını tüketmek bir çok şekilde sorun çıkaracaktır. Endüstrinin tümü bu enerjiyi ve kaynak ürünlerini dönüşümüne dayanmaktadır. Doğadan gelen hammadde ve enerji kaynaklarını tutumlu değerlendirmenin bir yolu da atık değerlendirme ve geri dönüşürdür. Bu çok daha büyük enerji kaynakları gereksinimini doğuruyor.

Bu durum, bütün bilge ülkelerin; ya ödüllendirerek teşvik ettikleri, ya da kanunlar ve cezalarla zorunlu kıldıkları evlilik kurumunu canlandıracaktır.

Zavallı bebeklerinin geleceğinin, toplum tarafından şu ya da bu şekilde düşünüldüğünden emin olan; her yıl masrafyerine kâr edeceğini bilen annelerin de çocuklarına sevgisini ve şevkatini artıracaktır. Bizler de, pazara kimin en şişman çocuğu getireceği konusunda, evli kadınlar arasında namuslu bir rekabeti izleyebileceğiz. Erkeklerle gelince; hamile dişi atlarına, ineklerine ve doğurmak üzere olan domuzlarına gösterdikleri nezaketi, karılarına da gösterecekler-, düşük olur korkusuyla (şimdiki uygulamanın tersine), karılarını dövmeekten ve tekmelemekten kaçınacaklardır.

Jonathan Swift

İRLANDA'DAKİ YOKSULLARIN ÇOCUKLARININ, AİLELERİNE YÜK OLMALARINI ÖNLEMELİK VE ONLARI TOPLUMA YARARLI KILMAK ÜZERE, MÜTEVAZİ BİR ÖNERİ
Çev. Dara Çolakoğlu
Kara Mizah Antolojisi

İnsanoğlu, bir önemli kararın eşğinde. Ne olacak bu dünyanın hali?

Dünya Sistemi ve bunu anlamak, yorumlamak eniyi gengüdümü geliştirmeleri için çalışan MIT'teki *Club of Rome* grubu zaman zaman öneriler sunuyor. Bu öneriler denge koşullarını bozmadan doğal kaynakların paylaşımı, toplumsal gengüdümünün uygulanmasına ilişkin. Mesarovic ve Pestel'in raporu oldukça yaygın ilgi gördü, amaç genç kuşağa şunları aktarmaktı:

*Dünyasal sorunları nesnel ve ayrıntılı olarak irdelemenin ne denli önemli olduğunu;

*Bu alandaki sorunların çokluğu ve çekiciliği ve bilgisayara veriler göndererek değil ancak yeni fikirlerle çözümlenebileceğini

* Politik arenada sloganlar atmanın verimsizliğini: Gerekli ve istenen sonuca ulaşmak için toplumun ve tüm doğadizgenin dengesini bozabilecek sınırlamaları haykırmak, nedenini ve nasıl yapılacağını bilmeden yalnızca tehlikeler getirecektir!

Bu tür öneri ve uyarıların genelgeçer yorumu, ekosistemlerdeki düzenleme örneğine dayanıyor. Eğer yalnızca ekolojik çözümlerse geçerli olan,

herşeyi gidişine bırakmakla dengeyi koruyabiliriz. Ama ne yazık ki, insanca terimlerle, bu kabullenilemez.

Büyüme sınırlamak -nüfus artışı, enerji kullanımı, anaparanın harcanması, hammadde işlenmesi ve doğa/çevre kirliliği gibi çeşit çeşit görüngüye uyarlanabilir. Ve sorunu çözenin adaletli yolu pek de kolay ayrımsanamaz. Ama eğer, bir öncelik vermek gerekse, nüfus artışını denetlemek önde gelecektir. Bu kaçınılmazdır. Çevresel kirlenmeyi yalnızca endüstrileşme ve gelişen teknolojiye bağlamak, olsa olsa haksızlıktır. Milyonlarca insanın yaşadığı şehirlerde otoyollar ve arabalar yerine atlar kullanılsaydı, sorunlarınızın ne olacağını kestirebiliyor musunuz? Büyüyen çevre kirliliğine çözüm yine, en geniş anlamıyla İnsanların yönlendirdiği biyolojik ve ekolojik denetim süreçlerini de içeren teknolojiye yatıyor.

Bu yöntemler toplumsal yapının değişimini de zorlamaktadır. Örneğin sınıfsal yapıların düzenlenmesi, güç dağılımı ve paylaşımı gibi. Akılsal eniyilemelerimiz, önerdiğimiz çözümlerin tüm diğerlerinden (ortalamarından) daha iyi olduğunu öngörür. Burada demokrasiye özgü sorunlar beliriyor. Çünkü demokrasi, değerlerin ortalamarıyla işlevselleşiyor. Bir dizi sayının ortalaması, dizinin en küçük sayısından büyük, ama en büyük sayısından da küçüktür.

Demokrasiler, kararların en iyi olduğuyla değil, nesnel insan yargılarının öznel sınırlamaları olduğu anlayışıyla işler. Demokratik bir devlet, yurttaşlarına (kendi varlığını tehlikeye düşürenler dışında) tüm özgürlükleri verebilir -abartı için affedin. Demokratik yasalar, kişinin özgürlüklerini ve etkinlik alanını korumakla birlikte, organize gücün dağılımını da engellemek zorundadır. Güç, Burkhardt'ın söylediği gibi doğası gereği kötü olmak dışında, otokatalitik (kendikendini hızlandıran) niteliğiyle kendi kurallarınca yayılır. Güç çoğaldıkça yayılma hızı artar ve dengeye kolaylıkla ulaşır. Bir kez kararlı konuma ulaşıncı da kendi varlığını ve kurallarını yaşatmak asıl işlevi olur.

Çok Çok Çoğaldık

İnsan nüfusundaki patlama, yaşam oyununda derin bir sorundur. Dinamikleri ve çözümleri çok sayıda değişken ve bir o kadar da sorun içerir. Şu anda bir felaketin eşliğinde olduğumuz apaçıktır, nüfus artışı hiperbolik bir eğri izliyor.

1600'lü yıllarda insan nüfusu iki-üç yüz milyondan beşyüz milyona ulaştı. Sonraki iki yüzyılda bir milyara (1800'de) ve 1930'da iki milyara. 1975'te dört milyar ve bugün altı milyar insan yaşıyor dünyamızda. Eğer eşit zaman aralıklarında sayılar katlanıyorsa bu üssel (*exponential*) büyüme yasasıyla tanımlanıyor. Bu yasanın temelinde otokataliz ya da kendiliğinden üreme vardır. Eldeki nicelik (bir uranyum öbeğindeki nötronlar, kültürdeki bakteriler, insanlar, anapara, bilgi ya da haber) kendi üretimini programlayacak, düzenleyecek ve hızlandıracaktır (kataliz). Bugünkü dünya nüfusu üssel büyümeden daha büyük artış yaşamaktadır. Doğum sayısı ölüm sayısını aşmış ve ortalama ömür uzamıştır. Artık, dünya nüfusunun katlanması, bir insan yaşamından kısadır.

Uzaysal olarak sınırlı bir çevrede büyüme doyuma ulaştığı bir üst sınır vardır. Büyümenin hiperbolik ivmesi için sınırlamalar ve denetim, belli oyun kurallarını izlemelidir. Küresel sınırlamalar insan türünün yokolmasma varabilecek sonuçlar doğurabileceği gibi, geri dönülmez tür kaymalarına da neden olabilir. Oyun kuramlarıyla anlaşılın, nüfus denetiminin yerel önlemlerle sağlanması gereğidir.

Sınırlı kaynakların eşit değil hakça paylaşımı, toplumsal barış ve gönence ulaşılması güzel bir düşülkenin temelleri. Politik söylem ve söylenceler, herşeyin doğal akışına bırakıldığı toplumsal düzenlerde elbette demokratik katılım yöneylerini belirler. Oysa büyümenin dönülemez ve süper üssel niteliği artık politik söylemleri geçersiz/yetersiz kılıyor. Aklımıza sarılmanın zamanıdır. Akıl bize oyunun kurallarını öğrenmemizi ve adımlarımızı tutarlı ve az da olsa bilerek atmamızı sağlayacaktır. Büyümenin ve diğer öncelikli süreçlerin kurallarını belirlemek demokrasi oyununu kurallarına göre oynamak.

Topraktan gelip toprağa gittiğimiz doğru. Ama toprağın bize vereceği kalmadığında *çocuklarımızı yemek*, ahlaksal bir geçerlilik kazanmadan önce akıl yolunu seçmek zamanıdır.

Kaynakça

- 1) F von Schiller, On the Aesthetic Foundation of Mankind, 1793
- 2) Laws of the Game- M. Eigen and R. Wintler 1975, Harper Books.
- 3) Tools for Thought- C. H. Waddington 1977, Paladin.

KUMARBAZ

orhan selim

Üç büyükler: Kumar, zina ve içki... Üç antik kötülük. Üç büyük günah. Tüm zamanların lanetli üç büyük tutkusu...

Nedir kumarı böylesine çekici kılan? Düşündükçe, kumar yüzünden sefil olan zavallı insanlar değil de yaldızlı film karelerinden karizmatik kumarbazların siyah beyaz suretleri geliyor gözümün önüne. Yeşil çuhalar, rulet masaları, buzlu viski bardakları, baştan çıkarıcı kadınlar... Ve briyantınla yapıştırılmış saçları, umursamaz bakışlarıyla sigara dumanları arasında, bir kahraman: kumarbaz! Gidip gelen fişler, paralar, çekler, mücevherler ve hatta kadınlar. Fakat o, kumarbaz tüm bunların üzerinde, oyunu sadece oynamak için oynayan aykırı bir oyuncu.

Kumar... Olası tüm hayatların yoğunlaştırılmış, hızlandırılmış bir özeti gibi. Bir anda kral da olmak mümkün, köleye dönüşmek de. Ve o, bu iki uç arasında bir sarkaç gibi salınırken oyunu mitolojik bir yaratık gibi oynuyor. Titremeyen elleri, acıkmayan ve hastalanmayan ve uyumayan bedeniyle trajedisi kendinden menkul bir kahraman. Ne omuzlarını gevşeten karton bebeklerin kokulu parmakları ne masadaki paralar ne dışarıda tüm mezartaşlarını cilalayan dolunay... Hem parayı ne yapacak ki... O'nun bahçesinde ebruli hanımleri açacak bir çekirdek ailesi ve maaş çekleri asla olmayacak. O'nun yaşamla, insanlarla, insanların küçük hesapları ve sarsak oyunlarıyla işi yoktur. O, parayı oyunu sürdürmek için kullanır o kadar. Hepsinin sonunda o en büyük kumara varmak için, Rus ruletinde, gülümseyerek, terlemeden o tetiği çekebilmek için yaşar belki. O ilahi ana ulaşabilmek için. Yaşamın, basitliğin ve çirkefin reddi olan o muhteşem an...

Peki ya bizler? Oyunun seyircileri? Masanın kenarına ilişmiş korkak ruhlar? Bizim için bir çıkış yok mu? Yazı bir çıkış olabilir mi... Metinlerle oynamak? Cümle ve kelimeleri sürmek oyun masasına? Bilmiyorum. Belki en doğm cevabı Dostoyevski biliyordu. Kumara olan tutkusu, onu Almanya'nın kumar kasabalarında süründüren talihsizliği, sonradan dünya edebiyatına silinmeyecek harflerle yazılacak olan romanlarının avanslarını kaybettiği oyun masaları gizliyor galiba

cevabı.

Yazı? Hayatla oynanan bir kumar değil mi? Sözcüklerle oynamak, hayatla oynamak değil mi? Tiyatro? Hayatın, bir sahnede tekrarlanması, kurgulanması ve tüm bu sürecin seyredilmesi, seyretmek için para ödeyen seyircilerin antraktta gazoz içmesi korkunç değil mi? Belki de bu yüzden oyunculuk hepimizi çeker zaman zaman. İnsanlık dışı bir durum olduğu için: herkesin önünde başkası olabilmek! Kral veya soytarı olmak. Onaylanmış bir sahnede, resmen, vergisini vererek tanrısal bir özgürlük düşünme gömülmek. Herşey ve hiçbir olabilmek.

Ben sahnede kumarbazı oynamak isterdim galiba.

Yavaş yavaş gerçekliğin soluklaştığını hissediyorum. Yaşamla alay eden bir oyuncu: kumarbaz. Ve kumarbazı sergileyen bir tiyatro metni. Yaşamın kumarbazdan aldığı intikam. Yaşamın oyunu kırdığı yer: tiyatro!

Ve belki bir adım daha atarak, gerçekliğe karşı bir gol daha atabilirim: "Kumarbazın yaşamla dalga geçtiği bir trajediyi sergileyen tiyatro metninden bahseden bir metnin yazılması." Ya da bir adım daha: "Böyle bir metnin yazılabileceğini hayal eden bir başka metin." Veya, "Bu metinler arasında kaybolup giden yazar."

Acaba ben tüm bu düzeyler içinde nerede varolabiliyorum?

Kumarbaz? Kumarbaz rolünde bir oyuncu? Kumarbaz rolünde bir oyuncuyu anlatan bir metnin yazarı? Kumarbaz rolünde bir oyuncuyu anlatan bir metnin yazarını hayal eden bir başka metnin yazarı?.....

"Ben neredeyim?" sorusu kimi zaman kendimi uyduruk bir metnin uyduruk bir birinci tekil şahsı zannetmemeneden oluyor. İşte o zaman, asla bulunamayan veya bulunduğu an kaybedilen aşkın peşindeki bu zavallı yolcu, akla ziyan hikayelere kendini kaptırmak, ve sonsuz gecelerin sönük yıldızı olma düşü kuruyor.

ÖĞRENİYORUM

çiğdem çalkılıç

Öğrenmenin pek çok çeşidi var ama bir tanesi bebekliğimizden beri bizim için en keyiflisi! Evet buldunuz, ben söylemeyeceğim.

Küçük bir çocuk için az önce bulduğunuz şeyle öğrenme arasında hiç bir fark yoktur. "Eğitimsel" olan ile "eğlence" birbirinden ayrıştırılmamıştır. Yaşamının eğlenceli olan her anında öğrenme de beraberinde gerçekleşir. Çevredeki her şeyden becerileri geliştirmek, bilgi edinmek için yararlanılabilir. Bu sırada çocuğun güvenliğini sağlamak yetişkinlere ait bir beceridir!

Keşfedilmeye hazır bekleyen kocaman bir evren. Su, toprak, ışık, bitkiler, hayvanlarNinja kaplumbağalar, cindy bebekler daha neler neler. Çocuk yaptığı gözlem ve deneylerle madde dünyasına hakim olan kuralları öğrenir. Kuşkusuz bu dünyaya ait kurallar yüzyıllar önce bilimciler tarafından keşfedilmiştir fakat o bunları, yaşayarak öğrenir. Yerçekimi kanununu anlamayabilir ama etkilerini öğrenir. Topu, elmayı yuvarlayabilir ama tuğlayı yuvarlayamaz, geometri onun için bir şey ifade etmese de farklı şekilleri olan cisimlere ait kuralları keşfeder.

Benzerlikler ve farklılıkları algılamaya başladığında, gruplara ayırmayı da öğrenir. Böylelikle yetişkin dünyasına ait önemli bir düşünsel aşamaya ulaşır. Bu onun kavramları geliştirmesine yardımcı olur. Kavramları kelimelerle ifade ettiğimizden çocuklar konuşmaya başlamadan önce onların düşünsel

gelişimlerini izlemekte güçlük çekeriz. Ama onlar öğrenirler hem de oynayarak öğrenirler.

Daha sonra oyun ve öğrenme birbirlerinden dramatik olarak ayrılırlar. Artık bunun adı eğitimidir, yetişkin olmak için şarttır ve işte öyledir o kadar! Bu arada öyle bir şeyler olur ki çocuklar, meraksız, isteksiz yetişkinler haline dönüşürler.

Özellikle

"öğrenme" söz konusuysa bir mecburiyetler zinciri işin içine girer. Bir zamanlar bu kadar doğal ve keyifli gelişen bu yaşama biçimi yerini sevimsiz duygulara, karın ağrılarına ve "anne ateşim var galiba okula gidemeyeceğim" lere bırakır.

Artık bu toplumsal bir görevdir, çocuklar eğitilir topluma yararlı birer birey haline dönüştürülür. Acaba "topluma yararlı" olmak bu kadar eziyetli bir süreci mi gerektiriyor diye düşünesi geliyor insanın!

YİNE DE OYNAR MISIN BENİMLE

murat gülsoy

Belki de bu şehre gelmem tamamiyle bir hata. Umarsız ve perişan ruhumu savurduğum bir uzak yer. Oysa uzak nedir ki...

Ben, burada ne yapıyorum diye soruyorum kendi kendime... Bütün gün, yataktan koltuğa, koltuktan buzdolabına, oradan tekrar yatağa sürüklediğim bedenim gittikçe daha yorgun, ellerim gittikçe daha umutsuz... Akşam olduğunda arkadaşımın iş dönüşü kederli ifadesi ve birbirimizi nasıl taşıyacağız sorunu ile başbaşa kalıyoruz. "Gidecek kimsem kalmadı. Daha doğrusu kalmamış. Lütfen bir şey sorma. Çok kötüyüm. Şu yıllık iznimde olsun uzaklaşıp, ne bileyim, bir şeyler değişir umuduyla sana geldim. Bunca yılın hatırına onbeş gün sana yük olacağım. Lütfen hiçbirşey sorma." Ben böyle dedikten sonra, hiç bir şey demedi, ve benimle birlikte susmaya başladı. Ben söz açmadıkça, o da evin içinde buharlaşıyor, içerde bilmediğim ve ilgilenmediğim işlerine dalıyor. Bazen sevgilisi gelip gidiyor. Eskiden beri tanışıyoruz. Fakat kendisine yeterli bilgi aktarılmış olmalı ki o da bana yaklaşıyor.

Her neyse, günler ağır ağır, yapış yapış geçiyor. Ben genelde iki duygu durumuna yuvarlanıyorum. Birincisi kesinlikle kayıtsız, duygu ve düşünceden tamamen uzakta, bitkisel bir hal. Günün büyük bir bölümü böyle bir donuklukla, heyecansız, beklentisiz, en önemlisi hafızasız ve bu yüzden de acısız geçiyor. Televizyonun karşısında bir bitki adam.

İkinci duygu durumu da birincinin tam zıddı bir fırtına. Korkunç bir hassasiyet ve tahammülsüzlük. Öyle anlarda, hafızam sadece acı üreten bir motor gibi çalışıyor, unutmak istediğim ya da henüz üzerine düşünmeye bile cesaret edemediğim anılan ve hayalleri ve kâbusları gözlerimin önüne seriyor. Eğer akşamsa, arkadaşım gelmişse, kendimi bana verilmiş olan odaya kilitliyor ve düzeline dek hiç çıkmıyorum.

Odanın bir köşesine çömeliyor, sırımı iki duvarın arasına sıkıştırmaya çalışarak, gözlerim tek bir noktada sigara üzerine sigara içiyorum. Bazen bunlar dokunmuş olacak ki midem bulanıyor, nefes

almak için balkona çıkıyor, sonra da dingin yaz rüzgârının etkisine kapılıyorum. Artık gözüme ne ilişirse bir acı kaynağı oluveriyor, bir kuş, salınan bir ağaç dalı, yoldan kaygısızca geçen biri, çocuklar, hızla bir yerlere yetişmeye çalışan bulutlar ve tatlı tatlı esen rüzgâr. Sanki birazdan annem içeriden seslenecek, beni, küçük bir çocuk olarak yemeğe çağıracak. Ve ben de herşeye yeniden başlayacağım. Fakat çağırın, geri çağırın kimse yok. Geçmişe dönülemez diyor birisi kulağıma. Çok tanıdık bir ses. Çok sevdiğim bir ses.

Ağlamak bile öylesine uzakta ki, rüzgârın her tenime değişinde hıçkırıklara boğulacağıma kupkuru, kaskatı öylece duruyorum kendimi koyduğum yerde. Ruhum, bedenimin içinde büzülmüş büzülmüş öylesine uzak bir yere sinmiş ki, göz pınarlarıma ulaşamıyor, ellerime, saçlarıma ulaşamıyor. Bana ulaşamıyor. İçimde bir şeylere tutunup ayağa kalkamayan, hızla yaşlanan biri var. Bir parmak çocuk. Yolunu kaybetmiş, ormanda yürürken eli bırakılmış, korkudan sesi kesilmiş bir parmak çocuk. O çocuk bana ulaşamıyor. Ben ise... Ben dediğim her neyse, boş bir deniz kabuğu... Kulağımı dayayıp biri dinlese, ne güzel okyanusların uğultusu bu diyeceği bir acıklı ezgi duyulur belki... Oysa bedenim, ruhu elinden alınmış bir zombi gibi, içinde tüm o eski acıların uğuldadığı, terkedilmiş, ve yıkılmaya yüz tutmuş bir bina gibi balkonun parmaklıklarına yaslanıyor.

Ve günler uğursuz bir kum saatinin ağırlığında geçiyor, geçiyor ve geçiyor.

Uzak ve acımasız ve korkunç birileri var geçmişimde, peşimi bir türlü bırakmayan. Hayalleri ve kâbusları sarıyor her yanıma.

Televizyonun o bitip tükenmek bilmeyen reklam kuşaklarından birinde rastladım. "Rüya makinesi: Düşlerinizle Oynamak Elinizde!" diyordu gizemli ses. Ve siyah küçük bir kutu. Ardından kutu açılıyor, içinden garip görüntüler saçılıyordu karanlık geceye doğru. Ve sipariş için 900'lü bir telefon. Emin olmak için ertesi gece aynı kanalı aynı saatte tekrar açtım. Futboldan nefret ettiğimi bilmesine rağmen, oynanan uyduruk maçı niye seyrettiğimi arkadaşım

sormaya cesaret edemedi... Ben de açıklama gereği duymadım. Ne diyebilirdim ki... Bir alet varmış, rüyaları kontrol ediyormuş, belki ben de becerebilirim, O'nu görebilirim, o zaman belki Şu zombileşmiş hayatımdan kurtulabilirim, düşlerde yaşamayı hayal ediyorum mu dese ydim. Ben balkonda öylece sigara içerken ayaklarımdan, tırnaklarımdan ve şehrin her yanından kan geliyor mu dese ydim. Ben artık bittim, onbeş günün sonunda beni çöple birlikte kapıya koyarsınız, kapıcı alır müsait bir yere bırakır mı dese ydim. Aslında her şey yalanmış ve ben, ben... ben artık dayanamıyorum mu dese ydim!

O gece, ya da ondan sonraki gecelerde bir daha hiç görmedim o reklamı. Belki de hayal görmüşümdür diye düşünüyordum. Fakat telefon numarası aklımdaydı. Hiç unutmuyordum.

Sabah uyandım, bakkala gidip iki paket sigara, su ve ekme k alıp döndüm. Ve numarayı çevirdim.

Alet dedikleri sıradan siyah bir kutudan ve kutudan dışarı çıkmış iki kablo ve ucundaki bir bilezikten oluşuyordu. Üzerinde bir takım göstergeler ve

düğmeler vardı. Kullanma kılavuzunu büyük bir can sıkıntısı ve kandırılmışlık duygusuyla açtım, okumaya başladım. Mistik bir alet değildi sandığım aksine. Bileğe takılan bilezik elektrodun sayesinde kalp atışlarını denetliyor ve kişi rüya görmeye başlayınca, kalp atışlarının ritmi değiştiği için rüyanın başladığını anlıyor ve bileğe küçük bir elektrik şoku vererek yarı uyanıklık durumuna geçmeyi sağlıyordu. Yazılana göre hem rüya devam ediyor hem de bilinç yerine geliyordu. Gerisi size kalıyordu.

Geceyi ipe çektim. Ümidetmek kadar güzel bir şey olmadığını bir kez daha anladım. Sanki o gece herşey düzelecekti. Sanki O ve ben, tekrar, yeni baştan, yeniden, taptaze, hiçbirşey yaşanmamış gibi, en baştan, ilk gecedan başlayacaktık. Sanki kapısını ilk defa çalacaktım, İçimdeki acı boşluğun yerini sahte de olsa büyük bir umut kaplıyordu. Rüyalara hakim olmak da yıllardır hayalini kurduğum bir şeydi.

Ve yavaş yavaş uykum gelmeye başladığında, sessizce bana ayrılmış olan odaya geçtim. Yatağın altına sakladığım aleti çalıştırdım. Elektrodu bileğime geçirdim ve O'nu, eski güzel günleri düşünmeye çalıştım. Fakat ben ne kadar güzel bir gün hatırlasana, olaylar hızla akıp geçiyor ve tekrar bir bozgun, bir yangın, bir kaçış, bir korkuyla nihayetleniyordu.

Ter içinde uyandım. Geceyarısını çoktan geçmiş olmalıydı. Ve ben rüyasız, ağır bir uykuya yuvarlanmış sonra aniden uyanmıştım. Alet çalışmamıştı. Önce gevşemem gerektiğine kendimi ikna ettim ve kalkıp iki üç kadeh bir şeyler içtim. Aksine içtikçe uykum kaçıyor, gerilim ve tedirginlik geceyi kaplıyordu. Aleti bileğime bağlamadan sızmışım.

Eve dönüş. Kapıya anahtarı soktuğum an, oradan hiç ayrılmamışcasına yorgun, perişan ve parçalara ayrılmış bir duruma yuvarlandım. Evin hiç değişmeyen kasveti. Bu evi, bu hale ben mi getirdim? Paramparça olmuş akvaryumun içinde küflenmeye yüz tutmuş balık ölüleri. Ağır bir koku. Boş içki şişeleri. Yırtılmış kitaplar, mektuplar, kırılmış çerçeveler, yakılmış resimler... En inanılmazı da halının ortasındaki dev yanık. Soluk almam gittikçe imkansız hale geliyordu. Kustum.

Tüm bunların bir açıklaması olmalıydı. Kırılıp dökülmüş hayatımın cisimleşmiş, iğrenç bir natürmort haline gelmiş bu görüntüsünün bir açıklaması olmalıydı. Herşeyi attım.

Yatağa uzandım. Pencereden hiç olmadığı kadar hoş bir akşam rüzgarı esiyordu. Neredeyse uyuyacaktım. Aklıma aleti denemek geldi, taktım.

Akşamüstü. Yürüyorum. Sonbahar. Yürüyorum. Kuru yapraklar, çıtır, çıtır... Büyük bir duvar. Sıcak tuğlalarına dokunarak yürüyorum. Sürekli yürüyorum. Rüya gördüğümün farkındayım. O halde, diyorum kendi kendime, bir kapı olsa, bu duvarın ötesine geçsem... Belli ki müthiş ve gizemli şeyleri saklıyor. Daha düşüncelerim tamamlanmadan büyük bir kapının eşliğinde duruyorum. Sarı, yuvarlak kıvrımları olan bir kapı. Açıp açmamakta tereddüt ediyorum. Yavaş yavaş elimi kapının tokmağına uzatıyorum. O anda hiç bir şey düşünmediğimi hatırlıyorum. Ve elim tokmağa değer değmez öyle bir soğukluk hissediyorum ki, bir anda kendimi rüyanın başında buluyorum. Duvarın sıcak tuğlalarına dokunarak yürüyorum. Ve bir kapı olsa diyorum. Tekrar kapının karşısındayım. Bu sefer daha temkinli davranıyorum. Kapıdan korkuyorum. Onu incelemeye başlıyorum. Canlı gibi. Ya da bir takım canlıların bir araya gelmesinden oluşmuş gibi. Devingen bir hali var. Bir yerlerinde bir yürek çarpıyor gibi. Yine kapıyı açmaya davranıyorum. Elim değer değmez aynı fırlatılma hissi... Uyanıyorum.

Henüz güneş batmış. Ter içindeyim. Elektrodu yavaşça çıkarıyorum. Alacakaranlık çökmek üzere. Su içmek için buzdolabına yöneliyorum. Bir yandan da durumu anlamaya çalışıyordum. Alet çalışmıştı. Rüya'yı gayet net bir şekilde hatırlamamın nedeni buydu. Fakat neden kapıyı bir türlü açamıyordum. Üstelik rüya denetimimde olmasına karşın, o sarı kapıyı rüyanın içinde kendi isteğimle yaratmış olmama rağmen yine de direnen bir şeyler vardı. Belki de kapının arkasında?

Günler hızla geçiyor. Gündelik hayatın katlanılması güç yorgunluğunu geceleri yalnızlık oyunu oynayarak geçiriyorum. Sanki O varmış gibi yapıyorum. Bunu rüyalarımın öğrendim. Günler sonra o sarı kapıyı açabildim.

Hiç de hayal ettiğim gibi gizemli, tuhaf bir bahçeye açılmıyordu. Tam tersine han gibi büyük bir binanın arka kapısıydı. Uzunca bir zamandır o binanın içinde kiralandığım kk dairede oturuyorum. Hangi Őehirdeyim ve neden buradayım, bilmiyorum. Bir beklenti hissi. Birinin geleceğini biliyorum. Fakat kim? O'nu aklımdan bile geçirmiyorum. Evin içinde dönüp duruyorum. Bir çoğunu tanımadığım eŐyaların ve kitapların arasında. O sırada duvarda asılı olan resimlerden birinde kk bir deđiŐiklik farkediyorum. Kırmızı kalın uçlu bir kalemle yazılmış bir isim. Tanımadığım birinin ismi. Elyazısını birden bire tanıyorum. Heyecandan dilim damağım kuruyor. Ne demek istediğini düşünüyorum... İsmi bir Şifre, bir oyun olduğunu düşünüyorum. Aradan belirsiz bir zaman geçiyor. Yalnızca rüyalara özgü olan o tuhaf zaman sarmalının içinde ileri geri gidip geliyor. Evin içinde anlamını bir türlü kavrayamadığım Őifreler, işaretler, eŐyaların yerlerinin deđiŐmesi, tuhaflıklar oluyor. Birden bunun bir rüya, hatta gittikçe kbusa dönüŐen bir rüya olduğunu farkediyorum. Hatta aletin çalıŐmaya baŐladđını bile anlıyorum. Bunu deđiŐtirmek istiyorum.

Birden bambaşka bir mekan. Akşamüstü. Güzel manzaralı bir çay bahçesi. Sessizlik ve güzel kokular... KarŐımda oturan adama olup bitenleri anlatıyorum. Evdeki tuhaflıkları... Kaybolup, bir kaç gün sonra ortaya çıkan eŐyaları, Őifreleri, notları... O'ndan özenle bahsetmiyorum. Adamın kapkara gözlüklerinin ardında ne düŐündüđünü anlayamıyorum. Aslında adamın kim olduğu da belli değil fakat üzerimde belli bir etkisi olan ve saygı duyduğum biri olduğunu tam içimde hissediyorum. İçimde bir huzursuzluk. Ve bana hiç te duymak istemediğim Şeyleri söylüyor: "Bu aptalca bir oyun. Git buradan. UzaklaŐ. Yeniden baŐla. Unutma: eğer biri kapıyı çarpıp gitmezse, kalmak berbat bir çürümeye dönüşecek..." Dinlemek istemiyordum. Ne kadar saklamaya çalıŐırsam çalıŐayım herşeyi hissediyor ve biliyordu. Tüm o iŐaretlerin ve Őifrelerin ve tuhaflıkların muhayyelemin bir ürünü, o saçma oyunun, yalnızlık oyununun bir parçası olduğunu söylüyordu. Uyanmak istedim ve uyandım.

Uzun bir zaman bu söylenenleri düşündüm. Fakat zaman geçtikçe, içimdeki acı gizliden gizliye zevk veren bir alıŐkanlıđa dönüŐmeye baŐladđında kendimi bu atmosfere kaptırmaya başladım. O adam ne derse desin bu oyunu oynayacaktım.

Kendimi kaptıracaktım.

Yalan olduğunu biliyorum fakat aynen ryalardaki gibi gerçeği bilmeme rağmen yalanı, yanılısamayı tercih ediyorum. Çünkü, en kötü yalan bile gerçeğin o çıplak ve iğrenç anlamsızlığından daha iyi.

Oyun son derece basit. O'nun sürekli benimle olduğu varsayımına dayanan bir oyun. Tüm o işaretler, Őifreler ve evdeki deđiŐiklikler de O'nun varlığının, elinin bir Şeylere değdiğinin, kokusunun bu atmosferi doldurduğunun bir göstergesi. Peki oyunu nasıl oynuyorum? Örneğin Şu anda da oyunu sürdürüyorum. Şu satırları yazarken O'nun arkamda durup, ekrandan bu kelimeleri okuduğunu düşünüyorum. Tam düşünmek de değil. yleymiŐ gibi yapıyorum. Ya da mutfakta yemek hazırlarken O'nun içerde uyuduğunu biliyorum. Her seferinde evremde... Sadece o anda göremeyeceğim, dokunamayacağım bir yerde...

Zamanla oyunu zenginleŐtirmek de mümkün. Bir yerde O'nunla randevulaŐmak gibi. Sinemanın nnde O'nu bekliyorum mesela. Tam 12'de szleŐmiŐiz. Saatime sinir içinde bakıyorum. evrdeki insanlara göre tipik bir ekilme vakası gibi görülen bu onaylanmış, gerçeğe iyice yaklaŐtırılmış bekleyiŐ anı benim en çok heyecanlandığım oyunlardan. Daha sonra iki bilet alıp bir tanesini O'nun adına giŐeye bırakıp büyük bir mutlulukla salona giriyorum.

Őimdilerde, oyunun ileri aŐamaları üzerinde çalıŐıyorum. Yeni, bizi hiç tanımayan insanlarla tanışıp çevremi baştan kurguluyorum. Onlara O'ndan bahsediyorum. O'nun hayatımdaki varlığını hissettiriyorum. Hayatının kadını bulmuş ve bunu belli etmekten utanan bir genç gibi hafif kızarıyorum O'ndan bahsederken.

Yakında beraberce yepyeni bir çevremiz olacak ve O'nu çok sevecekler. Sürekli çıkan aksilikler, işler ve yolculuklar bir türlü karŐılaŐmalarına fırsat vermeyecek ama olsun, başbaşa gittiğimiz tatillerden herkese, tüm yeni arkadaŐlarımıza kartlar atacağız, biz çok mutlu olacağız, onların ruhu bile duymayacak, değil mi sevgilim?

ZAR

ayşe düzkan

zar, boşlukta dönmekten hoşnut.

zar boşlukta dönmekten hoşnut, yere düşmekte acele etmiyor; ikizi de yer: güneşli bir avlunun tabanı, yontularak düzlenmiş taş. çevredeki yapıların evden başka şeyler olduğu belli, içeriden dışarıya sızan hiç bir çarşaf, mendil, reçel kokusu yok.

zar, çömelebilecekken ayakta duran erkeklerin çevrelediği avluya düşse bile yerleşmeyecek, çünkü üzerinde deri, kıkırdak ve et olmayan kemik, güneşin ısıttığı kuru, sıcak taşta tasasız bir çocuk gibi zıplar, henüz avlunun berraklığında ikiziyle perendeler atıyor, havada, ortaçağa ait bir yıkanmamış ten, fazlaca içli dışlı olunmuş hayvan ve fütursuzca tüketilmiş yağ kokusu var. en ufak bir sabırsızlığa şahit olmamış duvarların arasına sıkışmış ışıpta dönerek yavaşça yere deşiyor, kesik bir baş, kemikleri örten et ifadesiz, artık taşa çarpan kafatasının kırılıp çene kemiğinin dağılması ve böylece ağzın mahzun bir ifadeyle önce açılıp sonra dişlerin dudaklara gömülmesi dışında. hayret, hala canıyor.

Avlunun içindeki adamlar neyin ne olduğunun farkında; bu ciddiye almıyorlar, ama sadece sesi duyulan bir çocuk kaybettiği birşeyin arkasından ağlıyor, tesadüf ki şeytanın amelidir, ikizi de birazdan yere düşecek, kimse ütümedi aslında, zaten cellat da satırını toplayıp günün hesabını çıkartıyor: seba-i dü.

BU, BU HİKAYENİN, AYNİ ZAMANDA HİKAYENİN KENDİ İÇİNDE BİR ÇOK KEZ GEÇEN BAŞLIĞIDIR*

david moser

Bu, bu hikayenin ilk cümlesidir. Bu ikinci cümledir. Bu, bu hikayenin aynı zamanda hikayenin kendi içinde bir çok kez geçen başlığıdır. Bu cümle ilk iki cümlelerin aslı değerini sorgulamaktadır. Bu cümle size, eğer henüz farkına varmadıysanız, bunun kendine gönderme yapan bir hikaye olduğunu yani kendi yapılarına ve işlevlerine gönderme yapan cümleler içeren bir hikaye olduğunu bildirmektedir. Bu, ilk paragrafa son veren bir cümledir.

Bu, kendine gönderme yapan bir hikayenin, yeni bir paragrafının ilk cümlesidir. Bu cümle size hikayenin kahramanını, Billy adında genç bir çocuğu tanıtmaktadır. Bu cümle size Billy'nin sarışın, mavi gözlü, Amerikalı, oniki yaşında olduğunu ve annesini boğduğunu söylemektedir. Bu cümle yazarını zorladığı tuhaf ve oyuncu uzaklığı kabul ederken kendine gönderme yapan hikaye etme biçiminin hantal doğası üzerine yorum yapmaktadır. Bu cümle, bize son cümlelerin öne sürdüğü noktayı gösterir gibi, çocukların tanrının değerli bir armağanı olduklarını ve onların neşe ve hoşluklarıyla donandığında, dünyanın çok daha iyi bir yer olduğunu hiç bir şakaya yer bırakmadan hatırlatmaktadır.

Bu cümle Billy'nin annesinin pırlamış gözlerini ve dışarı sarkmış dilini tarif etmekte ve boğulur ve öğürür gibi çıkardığı nahoş seslerden söz etmektedir. Bu cümle belirsiz ve zor zamanlar yaşadığımızı ve görünürde köklü ve sürekli olan ilişkilerin bile bozulma eğiliminde oldukları gözlemini belirtmektedir.

Bu paragrafta cümle parçalan oyunu başlıyor. Bir cümle parçası. Bir diğeri. İyi hile. Daha sonra kullanılacaktır.

Aslında bu cümle hikayenin son cümlesi, ama yanlışlıkla buraya konmuş. Bu, bu hikayenin aynı

* D.R. Hofstadter' in Metamagical Themas: Questing for the Essence of Mind and Pattern adlı kitabından Nazlı Ökten türkçeleştirdi.

zamanda hikayenin kendi içinde bir çok kez geçen başlığıdır. Gregor Samsa bir sabah huzursuz rüyalarından uyandığında kendini yatağında dev bir haşereye dönüşmüş buldu. Bu cümle size, bir önceki cümlelerin tamamıyla başka bir hikayeden alındığını (çok daha iyi bir hikaye olduğunu belirtmeliyim) ve bu anlatıda hiçbir yeri olmadığını bildirmektedir. Bir önceki cümlelerin iddiasına rağmen bu cümle size şu anda okumakta olduğunuz hikayenin, Franz Kafka'nın "Metamorfoz"u olduğunu ve bir önceki cümlelerin gönderme yaptığı cümlelerin gerçekte bu hikayeye ait olan tek cümle olduğunu bildirmek zorunda hissettirmektedir. Bu cümle okuyucuya (zavallı, kafası karışmış, çaresiz okuyucuya) bu edebiyat örneğinin aslında Bağımsızlık Bildirgesi olduğunu ama yazarın (eğer bu kurnazca bir sabotaj değilse) çok büyük bir ihmal gösterip bir cümlelerin sonuna doğru tırnak içinde kullandığı "insanlık serüveni sırasında" diye bir küçük cümle parçasını kullanmaya lütfettiyse de, bu heyecan verici belgenin tek bir cümlesine bile yer vermediğini bildirerek bir önceki cümlelerin verdiği bilgileri hiçe saymaktadır.

Bu cümle ortalama okuyucunun geçtiğimiz cümlelerde sürdürülen amaçsız kavramsal oyunlar karşısındaki açık husumetini ve sıkıntısını keskin gözlü bir açıklıkla farkederek "Billy annesini neden boğuyor?" sorusunu sorup sonunda bizi hikayenin senaryosuna döndürmek tedir. Bu cümle bir önceki cümlelerin ortaya attığı soruya cevap getirmeye çalışıyor ama başaramıyor. Ancak bu cümle Billy'yle annesi arasında bir ensest ilişkisi olabileceğini öne sürmekte ve her zeki okuyucunun hemen tahayyül edebileceği Freudvari karmaşaları ima etmekle bunu başarmaktadır. Ensest. Dile gelmez tabu. Evrensel yasak. Ensest. Ve cümle parçalarına dikkat! İyi bir edebi oyun. Daha sonra kullanılacaktır.

Bu yeni bir paragrafın ilk cümlesidir. Bu yeni bir paragrafın son cümlesidir.

Bu cümle yerleştiriliş biçimine göre bir paragrafın ilk ya da son cümlesi olabilir. Bu, bu hikayenin aynı

zamanda hikayenin kendi içinde birçok kez geçen başlığıdır. Bu cümle hikaye içinde kendi yerlerini ve işlevlerini yorumlayan kendine gönderme yapan cümleler kümesini (yani önceki dört cümleyi) sıkıcılık derecesinde önceden tahmin edilebildikleri, kendilerine karşı affedilmez derecede müsamahalı oldukları ve yalnızca okuyucuyu hikayenin asıl konusundan -ki bu noktada konu enest, boğma ve kimbilir daha ne hoş şeyler etrafında dönecek gibidir- uzaklaştırdıkları için ağır bir biçimde eleştirmektedir. Bu cümlelerin amacı, bir önceki cümlelerin karşı olduğu kendine gönderme yapan cümleler kümesine dahil olmasa da, yine de okuyucuyu bu hikayenin gerçekte Gregor Samsa'nın açıklanamaz bir şekilde dev bir haşereye dönüşmesiyle (iyi niyetli ama yanlış bilgilendirilmiş diğer cümlelerin gürültücü karşı çıkışlarına rağmen) ilgili olan konusundan uzaklaştırmaya yaradığına dikkat çekmektir. Bu cümle kullanıldığı yere göre bir paragrafın başı da sonu da olabilir.

Bu, bu hikayenin aynı zamanda hikayenin kendi içinde bir çok kez geçen başlığıdır. Bu, neredeyse hikayenin kendi içinde yalnızca bir kez yer alan başlığıdır. Bu cümle şu ana kadar kendine gönderme yapan anlatı biçiminin hikayenin gerçek gelişimi üzerinde felç edici bir etkisi olduğunu esfle bildirmektedir. Yani bu cümleler kendilerini ve hikayedeki rollerini tahlil etmekle o derece ilgiliydiler ki, bir olaylar dizisine, karakter gelişimine vesaireye varması beklenen olay ve düşüncelerin iletici olarak işlevlerini kısacası zorlayıcı bir düzyazı kurgusunun ortasında bulunan herhangi bir saygın ve çalışkan cümlelerin varlık nedenim (raison d'etre) ihmal etmişlerdir. Bu cümle ek olarak, ıstırap verici kendinin farkında cümlelerin haliyle, aynı dertten muzdarip insanlar arasındaki aleni benzeşmeye dikkat çekmekte ve aşırı derecede acılı bir kendini incelemenin yarattığı benzer felç edici bir etkiye işaret etmektedir.

Bu cümlelerin (aynı zamanda bir paragraf olarak da kullanılabilir olan bu cümlelerin) amacı şunu öne sürmektir: eğer Bağımsızlık Bildirgesi şu ana kadar bu hikayede olduğu gibi laubali ve tutarsız bir şekilde ifade edilip oluşturulsaydı şu anda kimbilir nasıl çarpık ve sefih bir toplumda yaşar olabileceğimizi, bu ülkenin insanların neredeyse akli karışık ve çaptan düşmüş yazarların kimi zaman kuşku götürmez gereksiz fuzuli saçmalıklar gibi affedilemez derecede perişan bir dilbilgisinin işaretlerini taşıyan ya da kendi kendilerine gönderme yapmak gibi kesinlikle değilse de muhtemelen hoş olmayan bir niteliği

taşıyan ve hatta kimi zaman birbiri ardına yığılan rahatsız edici derecede hantal ve usandırıcı derecede uzun cümleler kurabilecek *âe&b sr<âfejs* içinde olabileceklerini ve böylece etki altında kalabilecek gençlerimizin yaşam biçimleri ve ahlakları üzerinde vahim sonuçlar yaratacaklarını, (onları enest ya da cinayet gibi suçlara bile itebileceklerim); ve belki de Billy annesini bu yüzden boğmuştur, tam da bu cümle gibi anlaşılır bir amacı ya da açık bir hedefi olmayan ve herhangi bir yerinde bitebilecek, mesela ortasında.

Tuhaf. Bir cümle parçası. Başka bir parça. 12 yaşında. Bu cümledir. Parçalanmış. Budur. Parçalar. Bu hikayenin başlığı. Sarışın. Üzgünüm, üzgünüm. Parça be parça. Daha da zor. Bu cümle. Parçalar. Kahrolasica, iyi hile.

Bu cümlelerin amacı üç yönlüdür: 1. Bir önceki paragrafta görülen üzücü ve açıklaması zor parça için özür dilemek. 2. Size, okuyucuya bir daha bunun tekrar etmeyeceği güvencesini vermek ve 3. Belirsiz ve zor zamanlar yaşadığımızı ve dilin sözdizimi (sentaks) ve anlam gibi görünürde sabit ve köklü yanlarının bile sarsıldığım telkin etmektir. Bu cümle bir öncekinin duygularına elle tutulur bir şey eklememekte, yalnızca aksi halde tamamlanamayabilecek olan bu paragrafa /bir bitiş cümlesi sağlamaktır.

Bu cümle ani ve cesur bir diğergamlık (özgecilik, altruizm) patlamasıyla kendine gönderme yapmak kipinden çıkmayı denemekte fakat bunu başaramamaktadır. Bu cümle yine deniyor ama daha baştan başarısızlığa mahkum.

Bu cümle felce uğramış bir düzyazı parçasına bir nebzecek olsun hikaye havası verebilmek için son bir hamle yaparak Billy'nin çılgınca örtbas etme çabalarına, ardından babasıyla barıştığı (böylece zeki her okuyucunun anlayabileceği gibi Freudvari bilinçaltı çelişkilerini çözdüğü) heyecanlı, dokunaklı ve çok güzel yazılmış bir pasaja ve Billy'nin tesadüfen onunla aynı adı taşıyan acemi ve telaşlı bir polis memuru tarafından kazara vurulup öldürülmesiyle sonuçlanan heyecanlı bir polisiye takibe değinivermektedir. Bu cümle her ne kadar bir önceki tıkabasa aksiyon yüklü cümlelerin takdire şayan çabalarına temelde katılıyorsa da, okuyucuya henüz varolmayan bir hikayeyi böyle zikretmenin gerçeğinin yerini tutamayacağını ve dolayısıyla yazarın (o haylazın) şu meşhur kancadan kurtulamayacağını hatırlatmaktadır.

Paragraf. Paragraf. Paragraf. Paragraf. Paragraf.
Paragraf. Paragraf. Paragraf. Paragraf. Paragraf.
Paragraf. Paragraf. Paragraf.

Amacı. Bu paragrafın. Özür dilemektir. Sebepsiz kullanımı için. Cümle parçalarının. Üzgünüm.

Bu cümlelerin amacı, önceki iki *paragrafta* müsamaha edilen amaçsız ve aptalca çocuksu oyunlar için özür dilemek ve bu hikayenin tüm tarzının sefil de olsa basit bir senaryoyu bile iletmekten aciz gibi görünmesi, dolayısıyla tarafımızın yani daha olgun cümlelerin üzüntülerini ifade etmektir.

Bu cümle bu hikayedeki görünürde küskün okuyucular için kullanılan, ama yalnızca artık neredeyse unutulmuş olan hikayenin devamını çılgınca tekerrürlerle geciktiren tüm gereksiz özürler için (ki kendisi de onlara dahildir) özür dilemek istemektedir.

Bu cümle, bu korkunç kendine göndermenin cümlelere uygulanmasının haberleriyle noktalama işaretlerine gömülmektedir. Bu uygulama potansiyel *zararlar* taşıyan bir Pandora kutusu olabilir, çünkü eğer bir cümle kendine gönderme yapabiliyor ya da kendini zikredebiliyorsa neden mütevazî bir yan cümlecik, belki tam da bu cümlecik bunu yapamasın? Ya da bu cümle parçası? Ya da dört kelime? Ya da üç? Belki iki ? Bir?

Belki de bu cümlelerin aslında zor ve belirsiz zamanlar yaşadığımızı ve genelde insanların birbirine pek iyi davranmadığını ve belki de ister (duyarlı-hissedebilir) insanlar, ister (duyarlı-hissedebilir) cümleler olalım daha çok uğraşmamış gerektiğini kibarca ve yukarıda olmayan bir tavırla hatırlatması yerinde olur. Söylemek isteğim şu; özgür irade diye bir şey var; olmak ve bu cümle de bunun kanıtı! Ne bu cümle ne de sen okuyucu bu evrendeki acımasız güçlerin karşısında çaresiz değilsiniz. Ayağınızı yere basmalı, olgularla yüzyüze gelmeli, Tabiat anayı boğazından yakalamalı ve daha çok uğraşmalısınız. Boğazından. Daha çok; daha çok. Üzgünüm.

Bu, bu hikayenin aynı zamanda hikayenin kendi içinde bir çok kez geçen başlığıdır.

Bu, hikayenin son cümlesidir. Bu, hikayenin son cümlesidir. Bu hikayenin son cümlesidir. Budur.

Üzgünüm.

BU ÇÖZÜMLEME YAZISININ BAŞLIĞIDIR

Bu cümle, yukarıdaki akıllarıştırıcı hikaye ile ilgili çözümleme yazısının girişidir. Bu cümle, yapılacak çözümlemenin matematiksel niteliklerde olacağını önceden vurgulayıp, bunlardan sıkılacak okuyucuya önceden fırsat sunuyor. Kendine gönderme yapan cümleleri sınıflamak ve analitik çözümlenmelerini yapabilmek için, ancak kendi kendine gönderme yapabilen Russel ve Whitehead'in Principia Mathematica'sına danışmak gerektiğini söyleyen bu cümledir. Üstelik bu tür cümle sınıflandırmalarındaki gelişmeyi kanıtlayan bir yazının Priest tarafından 1990'da MIND dergisinde yayınlandığı, bu cümleyle okuyucuya duyuruluyor.

Bu cümleyle, sanki artık çözümleme başlayacakmış izlenimi veriliyor. İzlenim ver. Çözümle. Burada, Principia Mathematica'dan ve Gödel'in kanıtlarından dem vurup amaçtan kaçma isteği yatıyor. Bunu okurken, matematiksel çözümler yapmanın ne zor olacağı anlaşılıyor. Okurun burada, çözümleyicinin taklitçi -hem de kötüsünden- olduğu anlaşılсын diye kafası karıştırılıyor. En azından bundan sonraki birkaç bilgiye (kaç bit? Shannon'un negentropisi) dikkat çekmek için bu cümle yazılıyor... Az önceki cümlelerin yazımının ve hatta okunmasının bittiğini belirten cümle, bu da yan cümle.

En azından açıkça söylenmeli diyen şeffaf cümle. Bu da neyin açıkça söylenmesi gerektiğini merakla bekleyen sabırlı cümle. Aslında bu tür kendine gönderme yapan cümlelerin, yalancılar paradoksu gibi klasik cümleleri de içeren ve temelde iki sınıfa ayrılabilceğini, Priest'in yazısından alıntılanan bu bilgiç cümle, yine aynı kaynağa bakarak bu paradoksal yapıların Principia Mathematica'da bile çözümlenmediğini iddia ediyor. Bu sabır cümlesi acaba bir yere varacak mı diye buraya konulmuş, bekliyor. Bekle. Bu cümle, önceki cümleyle danışmayı öneriyor: "Paragraf başındaki cümleyle tanış!", diyen yan cümlecik, emir kipinde.

Bu yazının sonunu tamamlamak isteyen bilmiş çözümleyicinin son çırpınışlarını anlatacağı paragrafın giriş cümlesidir. "Bu tür yazıların anlamsal içerikleri, sözdizimsel yapılarından yola çıkılarak matematiksel yorumlar geliştirmeyi olanaksız kılıyor." diye yorum yapan yazarın söylediklerinin turnak içinde gösterildiği sonuç cümlesiyle, yazar artık başına sardığı beladan kurtulmak için can atıyor. Can atma cümlesi. Bitti mi yoksa diye sorma yeri. Herşey söylenmedi diye hayıflanan şeffaf cümle. Bazı şeyler bilinemezdi zaten cümlesi: İçrekçilerin rahat nefes aldığı an. Hala birşey anlaşılmadığının işareti olan merak cümlesi. Yazıyı daha da uzatan cümle. Bu taklit yazıyı, Adnan Kurt'un eklediğini açıklayan cümle. Bu da Başkası Olma Kendin Ol diyen Tarkan cümlesi. Artık yeter diyen bitiş cümlesi. Bitti.

HAYAT ÇİZELGESİ

elvan göksel

Aynı sandalyelerin masalarında kurtarılan Türkiye'ler, Cumhuriyeti Cumhuriyetten öğrenen politik kültür birikimi. Etiket kavramını sorgulama ve 68 kuşağının kalan kırıntılarıyla saç uzun aklı kısa erkekler. Kurumun işe yaramazlığından şikayet eden bilme erdemi.

0-5 yaş, farkında olmadan geçen o varolmanın dayanılmaz hafifliği. Anlamaya başlayan ve soran gözlerle geçen iki yıl. Mektep mapushanesinin açılış töreni. Karşılıklı yaşanan heyecanlar. Adam olmaya atılan ilk adım. Ne kadar da önemlidir. Erken okumayı sökmekle kanını emen kırmızı kurdela. İlk aşklar, platonik olup da bilememe dönemleri. Sıkılğanlık bilmececi. Cinsel labirentler. Keşfe çıkan beden. Aile hegemonyası ile yaşanan ergenlik sivilcesi. Sivilceye, ailenin baskısına dayanmak zor. Galiba karşılanacak başka şey yok o ara. Kalbin pırpır zamanı, el ele tutuşma ve asilik dönemleri. Aileye başkaldırı, bireysellik kaosu. Bunalıma sahip olma ayrıcalığı. Penisin derin gücü. Şekillenen kalçalar ve göğüsler. Hafta sonu partileri, uydurulan yalanlar. Kaçamak heyecanlarla tütürülen sigaralar. Yasağa evet, okula ve aileye hayır. Politik düşüncelerin pratik çalışmaları. Leo Buscalia'larla derinleşen sevgi anlayışı. Ve gelecek kaygıları, adam olup olmamanın test edildiği o müthiş sınav. İdealler. Uğruna göze alınan ne idüğü belirsiz fedakarlıklar. Kadınlığa atılan ilk adımla oluşan kadın ve birey kavramlarından çorba yapma metodu. Yüksek öğrenim kurumunun verdiği sosyal statünün avantaj sarhoşluğu. Gayri resmi eğitimin cezasını çeken kahvelerin zavallı sandalyeleri. Aynı sandalyelerin masalarında kurtarılan Türkiye'ler, Cumhuriyeti Cumhuriyetten öğrenen politik kültür birikimi. Etiket kavramını sorgulama ve 68 kuşağının kalan kırıntılarıyla saç uzun aklı kısa erkekler. Kurumun işe yaramazlığından şikayet eden bilme erdemi. Başka özgürlüklere terfi etme mantıkları. Ve sivil hayat. Vakit kaybetme hastalığına yakalanma (Kronik). Yapmak istediklerin için yapmak zorunda olmadığın şeyleri yapma zorunluluğunu anlama (Hayat dersleri-1). Genleşen düşüncelerle odaklanan para kazanma arzusu. İş bulma ataklarından bir varlığa yamanma gerçekleri.

Kurulan yuvalar ve kaybolmaya başlayan hayatlar. Mantık zincirinde tanımlanan avuntular kitaplığı. Yapmak istediklerinle değil yapabildiklerinle yetinme perhizleri. Deformasyona giren vücutlar. Ve otuzunda kazanılan yetenekler: Güçsüzlük. Uzun zaman adı başka olan bu yeteneğe sahip olmak için uğraşmalar. Sonuç başarı. Halbuki yola çıkarken gücünün seni götüreceği idealler ormanını görür gibi olursun. Şimdi görünen yorgunluk vadisi, ulaşılmamışlık denizleri, özgürlükleri alınmış kuşlar cenneti.

Herşeye rağmen yaşanan kaçamak mutluluklar. Sigarayla, içkiyle, seskle, üçkağıtla, yemekle, dansla, tanrıyla hep süreceği hayal edilen mutluluklarla yüzleşme. Şaşkınlık, anlam verememe, bir kaybediş bombardımanı, hazmedememe, agresiflik sendromları, anlamakla geçen yıllar ve ortaçağ bunalımı. Çıkış yok filmi. "Ben gençken" terminolojisi, hayallerin sözcüksel heyecanı. Bir tek onlar kalmış. Hayaller artık sözcüklerin içinde yaşıyor. Uygulama heyecanını kaybetmiş. Dingin hayaller. Kronik sorumluluk kamburları. Farkedişin sessizleşmesi. Ve gizli pişmanlıklarla dolu geceler. Ve ölümü beklemeye karar verip de, kendin için yaşıyormuş resmi çizili yüzlerle uyanılan sabahlar.

ÜÇ

pınar türen

Oyunlar çocuklar içindir, Oyunlar seyirciler içindir, Oyunlar başarılar içindir, Oyunlar zaman geçirmek içindir, Oyunlar şaşırtmak içindir.

Oyunun kuralları son derece basitti. Üç kişilik bir oyundu: Yaratan, yaratılan ve seyirci. Amaç verilen zaman sonunda nihai sona ulaşmaktı. Süre bir şekilde üç saat olarak belirlenmişti (sanki oyuncu başına bir saat düşünüyormuş gibi). Belli bir senaryo yoktu, uyulması gereken kurallar çok esnek gibi görünmekle birlikte öylesine temel üç kural vardı ki manevra özgürlüğü -serbest uçuş- sihirli bir değnek değmişcesine ortadan kaldırılıyordu

Doğmak, hayatta kalmak ve ölmek. Bu üç kural aslında oyunun da birer parçasıydı daha doğrusu ana temalarıydı. Yani hem kural hem amaç (zor değil mi?).

Giriş yaratanın elindeydi. Doğuma sebebiyeti kurallar gereği o yermiyordu ama doğmak da yaratılanın göreviydi ve doğmak zorundaydı. (Kendi kendine doğmak kurallara göre mümkün değil ama bilebildiğim her dilde doğmak kendi kendine yapılan bir eylemiş gibi zikredilir, başkasının eylemi yaptığını birinin de ondan etkilendiğini gösteren fiiller çeşitli ekler alırlar ki doğmak onlardan biri değildir ama doğurmak bu ikinci tür eylemlerdendir.) Her neyse tüm bu dil oyunları bir tarafa bu oyunun kuralına göre biri doğmak biri de doğurmak zorunda.

Bu giriş bölümü çok uzun sürmemekle ve biraz da kafaları karıştırmakla birlikte oyunun en etkileyici bölümlerinden biri olduğu da muhakkaktır. Yaratıcının rolü fiilen burada bitmekle beraber artık yaradılanın, yarattığı için yaradanına duyduğu minnet duygusundan mıdır yoksa yarattığı gibi yok da edebilir korkusundan mı bilinmez oyun boyunca yaradılanın kafasının bir yerinde çoğu hareket ve davranışlarına yansıyan bir yaratan kişiliği kendisini gösterir.

Artık oyun yaratılanın üzerinde ilerlemektedir. Yaratılan elindeki süre içinde istediği her şeyi yapmaya özgürdür tek bir şartla, zamanı geldiğinde yani üç saatin sonunda ölecek. Bu arada söylemeden edemeyeceğim bu oyun dışarıdan görüldüğü kadar kolay değildir, bir çok oyuncu

süreyi dolduramadan ölmüştür. Kimisi oyunun sonunu getirebilecek kadar yetenekli olmadığından kimisi fazla heyecandan (özellikle bu ilk oyunuyla). Kinlisi de oyunu sıkıcı ve anlamsız bulmuş, zamanın dolmasını beklemeden kendilerini öldürmüşlerdir (hemen belirtelim bu durum oyunun ana ve temel kurallarına kesinlikle aykırıdır. Zaten çok sık da görünmez). Bunun tersine olan durumlarda yaşanmamış değildir. Oyunun süresi bittiği halde ısrarla ölmek istemeyenler de olmuştur. Bu durumda kurallar etkilerini kesinlikle gösterir. Bu tip durumlar için kural son derece acımasızdır; süre bitince oyun biter.

İlk bölümün afaki ışıltılı ve karmaşık etkileyiciliğine karşın bu son bölüm biraz kuru, isteksiz ve gayri ciddi oynanır. Zamanı geldiğinde yani tam üç saatin sonunda ölmeyi başaran oyuncu usta bir oyuncudur ve zamanı iyi ayarlamasıyla ne kadar övünse azdır. Ne de olsa oyun sırasında tam çorbasını içerken kendisini yere atarak veya bir konuşma sırasında, lafının ortasında aceleyle ölen, hatta uyurken aniden uyanıp sonra da hemen ölmek zorunda kalan ve oyunu vodvile çeviren oyunculara da rastlanmıştır.

Bu arada üçüncü oyuncunun yani seyircinin ne yaptığını merak ediyorsunuzdur herhalde. O, oyunun hiç bir bölümünde ön plana çıkmamakla birlikte, oyuna katılan her oyuncunun kabul ettiği gibi, aslında oyun onun varlığı ile şekillenmektedir.

Yaratılan, oyunun en serbest akışlı bölümlerini oynarken bile görünmez kurallar kısılcasına alır ve finalde sahnede sadece o görünür.

Oyunlar çocuklar içindir,
Oyunlar seyirciler içindir,
Oyunlar başarılar içindir,
Oyunlar zaman geçirmek içindir,
Oyunlar şaşırtmak içindir.

Ama bu, hayatın da bir oyun olduğu anlamına gelmez, her ne kadar oyunlarla yaşıyor olsak da.

HERKES VE HIÇKİMSE

sedef erkman

Hayatla oyun arasında sık sık kurulan benzerliklerin altında yatan esas neden nedir sizce? Gözle görülür elle tutulur bir ilişkiyi sezenler arasında başlıca yeri hiç kuşkusuz oyun kurma, hikaye anlatma ve başka birisiymiş gibi yapma alışkanlığında olanlar alır. Bunların en bilineni -diğerlerinin hakkını yemeyelim- elbette şimdi çok uzaklarda kalmış gibi görünen, gerçekte bize kendimizden bile yakın olan Shakespeare'dir. Kim olduğu veya olmadığı üzerindeki tartışmaların bugüne bile bütün hızıyla sürmesi kafalarda bazı soru işaretlerinin oluşmasına neden oluyor. Öyle ya, kimliği bunca bilinmezle dolu bir insan, bir oyuncu, bir yazar, yani hikaye anlatan ve başka birisiymiş gibi yapan birisi. Hayatla oyun onun kişiliğinde o denli içice geçmiştir ki artık yarattığı karakterlerden hangisi olduğunu anlamak imkan dışı bir hale gelmiştir. Shakespeare'in bu özelliklerini en iyi anlatan Borges'tir.

Borges, Shakespeare'in içinde aslında hiç kimse olmadığından bahseder. Oyunculuk kariyerinin başlamasının ardında yatan tek neden ise diğer insanlar "hiçkimse" olduğunu anlamasınlar diye "başka birisiymiş gibi yapma" alışkanlığını geliştirmesidir, ona göre. Oyunculuk, kaderin Shakespeare için hazırladığı meslektir... "Sahnedekinin başka birisi olduğuna inanmış gibi yapan bir insan topluluğunun önünde o başka birisiymiş gibi yapan Oyuncu'nun mesleğini..." Borges, Shakespeare'in oyun yazmaya başlamasını da bu lanetten kurtulmaya çalışmasına bağlıyor. Yeni karakterler yaratarak, değişik kişiliklere bürünüyor ve "gerçekliğin bütün yüzlerini" tüketiyordu.

Ancak, Borges'e göre bütün bunların nedeni "varoluşun, rüya görmenin ve oyun oynamanın temelde aynı şeyler olması"dır. Fakat Shakespeare "hiç kimse" olmaktan dolayı mutsuzdur. Fırtınalı hayatı günün birinde sona erdiğinde Tanrı'nın huzuruna çıkmış ve ona şöyle demiş: "Boşu boşuna onca kişi olan ben, tek ve kendim olmak istiyorum," Tanrı'nın sesi bir girdaptan karşılık verdi ona, "Ben de tek kişi değilim; senin eserlerini düşlemen gibi, ben de dünyayı düşledim. Ve sen de düşümdeki suretlerden birisin ve tıpkı benim gibi hem herkes,

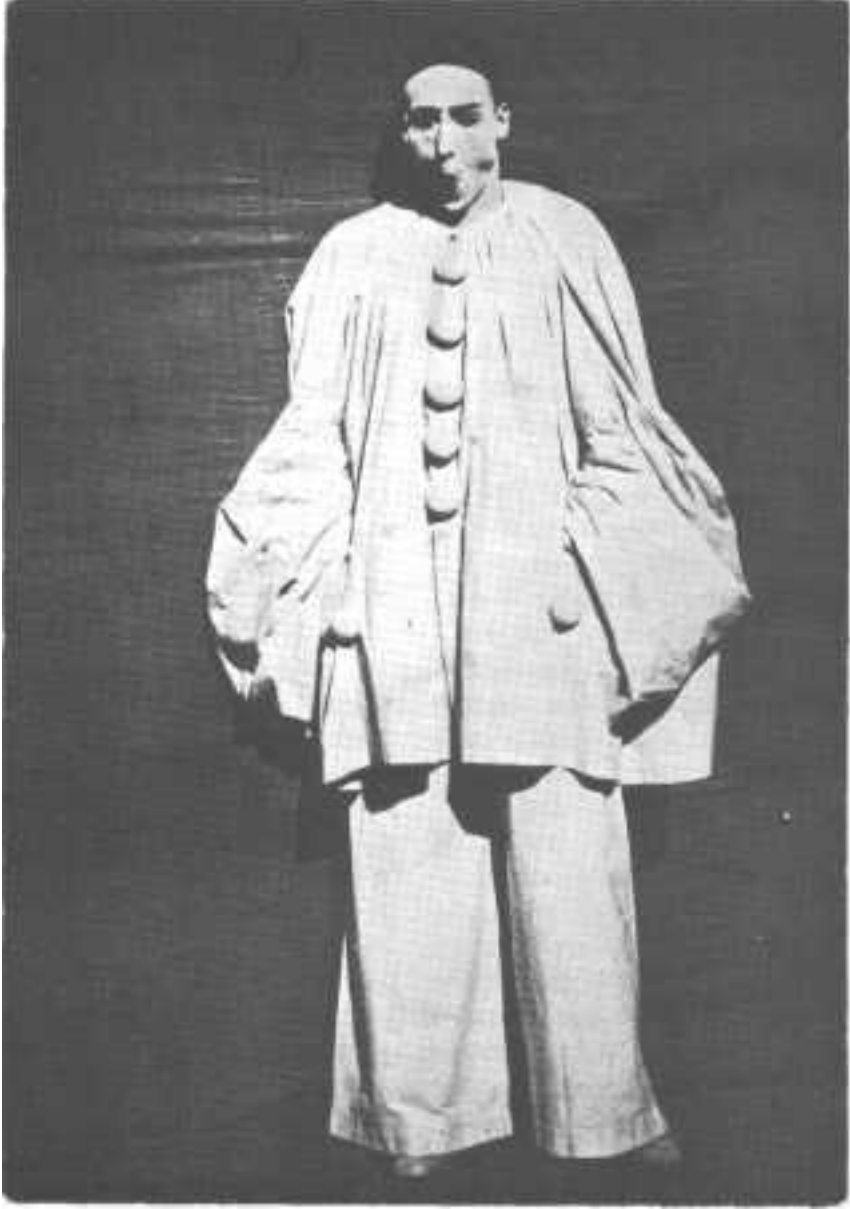
hem de hiçkimse olansın."

Bu cevap son uykusunda Shakespeare'i huzura kavuşturmuş mudur bilinmez, ancak bazı insanların başka birisiymiş gibi yaparak hikaye anlatma tutkularının önüne geçilmez olduğunu ve akıllarından neler geçiyor her zaman bilinmese de bunu hayatlarının tek biçimi olarak gördükleri de bir gerçek.. Örneğin Charlie Chaplin, akla hayale sığmaz görünen bir inançla, henüz dokuz yaşındayken, ve Londra'nın yoksul mahallelerinde inanılmaz bir yolculuk içinde hayatını sürdürmeye çalışırken, aktör olmaya çoktan karar vermiş olduğunu yazıyor otobiyografisinde. Dokuz yaşında bir çocuğu aktörlükten başka bir gelecek düşünmemeye iten o büyü acaba nedir? Shakespeare gibi "hiç kimse" olmamanın verdiği huzursuzluğu gizlemenin bir yolu mu, yoksa bambaşka bir şey mi? Chaplin yirmili yaşlarının başında -Shakespeare'in Londra'ya gidip sahneye çıkmaya başladığı yaşta- bir tiyatro kumpanyasıyla Amerika'ya gider ve geri dönmelerine yakın, Amerika'yı ne kadar sevdiğini ve bir yolunu bulup orada kalmanın çarelerini düşünerek sokaklarda gezerken tesadüfen rastladığı bir falcı dükkanına girer. Falcı kadın ona kaderini açıklar. Chaplin kadının söylediklerinden pek bir şey anlamasa ve gülüp geçse de geleceği bütün haşmetiyle karşısında dikilmektedir. Falcı ona, "Şimdi Amerika'yı terkedeceksin ama yakında geri geleceksin ve şu anda yaptığından farklı ama aynı zamanda çok benzer bir işe gireceksin. Bu iş sana inanılmaz bir şöhret ve zenginlik getirecek. Ama ne iş olduğunu görmekte zorlanıyorum." Falcı kadının görmekte haklı olarak zorlandığı ve Chapline'e büyük ün ve para kazandıracak olan iş, o sırada varlığından bile haberdar olmadıkları sinemaydı. Tiyatroya çok benzer ama aynı zamanda çok farklı. Falcı'nın kehaneti tutmuştu.

Hayatla oyun arasındaki, Borges'in de önemle üzerinde durduğu o esrarengiz bağ, o garip büyü müdür acaba oyuncuların kaderlerim bu denli belirgin ve aşılmaz kılan?

gizli hazine

*Hayatla oyun arasındaki,
Borges'in de önemle üzerinde durduğu o esrarengiz bağ,
o garip büyü müdür acaba
oyuncuların kaderlerini bu denli belirgin ve aşılmaz kılan?*

OYUNCAK ve OYUNCU

cüneyt genç

OYUNCAK

Annemle babamın gözlerinin içi gülüyordu. Bense ağlanacak haldeydim. Çok para verilip alındığı belliydi ama binlerce olası tanıdık oyuncak arasından bu ne idüğü belirsiz olanın seçilmiş olması minik şahsıma büyük bir hakaretmiş gibi geliyordu. Onlar, oyuncağın koruyucu plastiğini açıp oynamaya başlamamı sabırsızlıkla beklerken ben, içinde bulunduğum şoku atlatabilmek için önceki gün yaptığımız mahalle maçında attığım golleri (başarı), gittikçe daha fazla göz göze gelmeye başladığımız müstakbel kız arkadaşımı (aşk), ve malesef ancak ileride sahip olabileceğim renkli ve güzel oyuncaktarı (umut) düşünüyordum.

Bunca yıldır bana emek harcayan insanları daha fazla bekletemezdim. Yaşıma göre bile oldukça güçsüz olan parmaklarımla, oyuncağın, görüntüsüne göre çok daha dayanıklı olan plastik koruyucusunu açmaya koyuldum. Güçsüzlüğümünden mi, yöntemini bilmediğimden mi, yoksa isteksizliğimden midir bilemiyorum ama açmayı bir türlü beceremedim.

Neden sonra paket açıldığında cam macunu, hamur-çamur kanşımı oyuncağıma dokunmak da nasip oldu. Ne yapacağımı bilemeden baktığımı gören annem olaya müdahale ederek ilk sanat eserini yarattı. Zaten becerikli olan parmaklarını ustaca kullanarak macunu şekillendirmiş ve küçük bir zürafacık yapmıştı. Zürafa da en az benim kadar hüzünlü olmalıydı: Annemin tüm çabalarına rağmen boynunu dik tutamıyor, yavaşça bükülen boyun sevimli

OYUNCU

Klasik oyunculuk çalışmalarının başlangıcında, oyuncu adaylarından çok uç tipleri canlandırmaları istenir. Oyunculuk maratonunun en zor ve en zevkli yerlerinden biri burası yani başlangıcıdır.

Zordur, çünkü oyuncudan istenen, çeşitli bunalımlarla şekillenen ve zar zor yerine oturmaya başlayan karakterini dışlayıp kendine az çok yabancı, kendisiyle uyumsuz, belki de nefret edebileceği bir davranışlar bütünü canlandırmasıdır. Ömrü boyunca mutedil davranmış, ani çıkışları, şiddetli öfkeleri, büyük çaplı beden devinimlerini, belki alışkanlık belki çekingenlik belki de aldığı eğitim sebebiyle reddetmiş bir kişinin, durup dururken emrinde çalışan odacıya hiddetlenip ağza alınmaz küfürler savuran, bir an sonra da sara krizine giren birini canlandırması ne kadar zorsa, o ana kaçlar duygusallıktan uzak durmaya çalışmış, pragmatik bir yaşam sürmeye çabalamış, ve hatta bir çok yerde "insanlıktan nasibini almamış" biri olarak değerlendirilmiş bir oyuncunun, sokaklara kurulmuş barikatların arkasında şiddetli çarpışmalar sürerken barikatı zorlayan düşmanı unutup ağlamakta olan çocuğuna meme vermeyi tercih eden şefkatli anneyi canlandırması da o kadar zordur.

Birinci aday, öfkenin neden olabileceği yüksek ses tonu, büyük ve şiddetli el kol hareketlerini acemice keşfetmeye çalışacak, ikinci adaysa anneyi canlandırırken büyük bir olasılıkla gülmemek için kendini zor tutacaktır. Adaylar böylesine bütüncül bir canlandırmaya hazır olmadıklarından genelde tek bir davranışın uç

hayvanın yanlamasına masaya düşmesine sebep oluyordu. Ailem bu olayın nedenini her ne kadar sıcaklıkla açıklasa da -yaz çok yaklaşmıştı- ben hüznümü paylaşan zürafa fikrini her zaman kendime daha yakın bulmuştum.

Sonraki günlerde oyuncuğumla aram düzeldi. Annemle babamın genellikle ne olduğunu anlayamadıkları eserler yaratmaya başladım. Doğrusunu isterseniz ben de annemin duygu yüklü zürafada eriştiği düzeyi yakalayamamaktan şikayetçiydim. Olsun, yine de önümde uzun yıllar vardı ve çok iyi biliyordum ki bir gün anlaşılacaktım.

Aylar sonra, oyuncak kutumdaki bir poşetin içinde, uzun zamandır ilgilenmediğim hamur-çamurumun son halini farkettim. Yapış yapış, son derece biçimsiz, bana bile herhangi bir şey ifade etmeyen bir macun yığını torbanın dibine yapışmış durumdaydı. Sevgili zürafamın, sonradan yapmayı becerdiğim kuyruksuz köpek ve ondan tek farkı kuyruğu olan kedimin, annem tarafından sürrealist sanatın uç noktası olarak kabul edilen üç hörgüçlü devemin ve adını ve biçimini hatırlamamın mümkün olmadığı daha nice eserimin o bir yumak macunun içinde varlıklarını sürdürdüklerini hissettim.

Hamur-çamurumu bastırıp düzelterek orijinal plastiğinin içine sığdırmaya çalıştığımda bunun mümkün olmadığını fark ettim.

noktalarına yönlendirilirler. Örneğin günlük yaşamda sesini sıra arkadaşının bile duyamadığı birinden odadaki herkesi sağır etmek amacıyla bağırması istenir. Ya da konuşurken hep sağa sola bakan bir oyuncunun beş dakika boyunca karşısındaki oyuncunun gözünün içine bakması sağlanır. Daha da çeşitlenebilecek olan bu çalışmalarda bir tek amaç vardır: **Plastik koruyucuyu çıkartabilmek.**

Zevklidir, çünkü pek çok insanın farkında olmadığı ve olamayacağı bir şey keşfedilmektedir. Koruyucu çıkartıldıktan sonra insan hamuruyla oynamak mümkün hale gelir. Her insanın kendisi için verili kabul ettiği, müdahale edilmesi akla bile getirilemeyecek karakter özelliklerinin pekala erişilebilir, manipüle edilebilir, bir başkası tarafından kendi özellikleriymişçesine canlandırılabilir olduğu anlaşılır. Bu gücü kendinde hissetmeye başlamak oyunculugun büyüüne kendini kaptırmak demektir.

Kazanılmaya başlanan tanrısal özellik -birden fazla karakter üzerinde güç sahibi olabilmeye ister istemez bir başka tanrısal özelliği de beraberinde getirir: Herşey olmaya başlayan tek bir şey olamaz. Ya da tanrının özel bir şahsiyeti yoktur. O dilediği anda dilediği özellikleriyle gündeme gelir. Ancak hiçbir zaman bütüncül ve değişmez bir karakter oluşturmaz. O yarattıklarının tümüdür. Ama birer birer hiçbirini.

Oyuncu canlandığı karakterlerle renklenir, gelişir. Karakterler de oyuncuyla beslenir, ondan bir şeyler alıp götürür. Bazen çok sancılı olabilen bu simbiyosis oyuncuyu geçmişteki fakir bütünselliğinden zengin parçalanmışlığına taşır. **Hamuru eski kalıbına sığdırmak artık mümkün değildir.**

-kara göründü!-

MÜCADELE VE TEMSİL

derleyen, nazlı ökten

Aşağıda, 1958 yılında yayınlanmış bültenlerinden metinler aldığımız Enternasyonal Sitüasyonistler -Uluslararası Durumcular diyelim- 68 hareketinin en yaratıcı kültürel çekirdeklerinden birini oluşturan bir grup insan. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde -özellikle Fransa ve Hollanda'da- ve Amerika'da grupçuklar halinde varolup bazıları tarafından pek ciddiye alınmamış da olsalar özgün ve yaratıcı politik/kültürel katkıları gerçek anlamda devrimci nitelikte. Bazı "devrimcilerin" pek sevmediği, bazı "devrimcileri" pek sevmeyen -çünkü bükratik örgütlenmenin kendisine ve hiyerarşiye karşılar- Durumcular, yeni bir yaşamı hayal etmenin ötesinde onu şimdiden kurmanın yollarını aramışlar. Bir devrim olacaksa eğer sonrasında hayat gerçekten farklı olmalı. Bunun için de devrimci 'durum'lar yaratmanın yolları aranmalı. Bir durumculuktan bahsetmek bile onlara göre hata. Çünkü böyle bir -culuk'un ya da -izm'in maddi temeli yok. Bu sadece zorunlu bir adlandırma. Aşağıdaki iki metinden ilki, durumcu bir oyun tanımı yaparken, durumculuğa dair ipuçları da veriyor. Bu türden bir oyun düşüncesi romantiklerden Schiller'de oyunun bir gün hayatın kendisi olacağına -belki yaşamının bir sanat sayılacağına- dair bir rüya olarak var. (Ankara'da bir dönem çıkmış olan sanat/felsefe dergisi Morköpük'ün 1985 6.sayısındaki Özgür Uçkan'ın Bir Oyun Ütopyası adlı yazı bu konuda oldukça iyi bir referans) İkinci metin biraz trajik doğrusu. Çünkü, başka bir hayatın rüyasını somuta dönüştüren gerçeküstücülerin bazı oyunlarını kapitalist sistemin o istila edici, içine alıcı ve öğütücü kucağına nasıl alındığını anlatıyor. (Bu ana kucağının sıcaklığını günümüzde Rock, Rap ve Heavy Metal kültürünün muhalifliğinden umutlananlar bilir) Çizgi roman kareleri ise durumcuların yöntemlerinden biri olan detournement bir sanat eserini alıp deforme ederek ya da içeriğini değiştirerek kullanmaya bir örnek. Boşaltılan çizgi roman balonlarına kuramsal bir metin oturtulmuş. Uluslararası Durumcu Eylem hakkında daha fazla bilgi almak isteyenlere Metis Defter'in 1988 4.sayısı hararetle önerilir. Durumculardan Guy Debord'un ünlü kitabı 'La Societe de Spectacle' ise Ayrıntı Yayınları'ndan Gösteri Toplumu adıyla yayınlanacak.

GERÇEKÜSTÜCÜLÜĞÜN BURUK ZAFERİ

sağlamıştır.

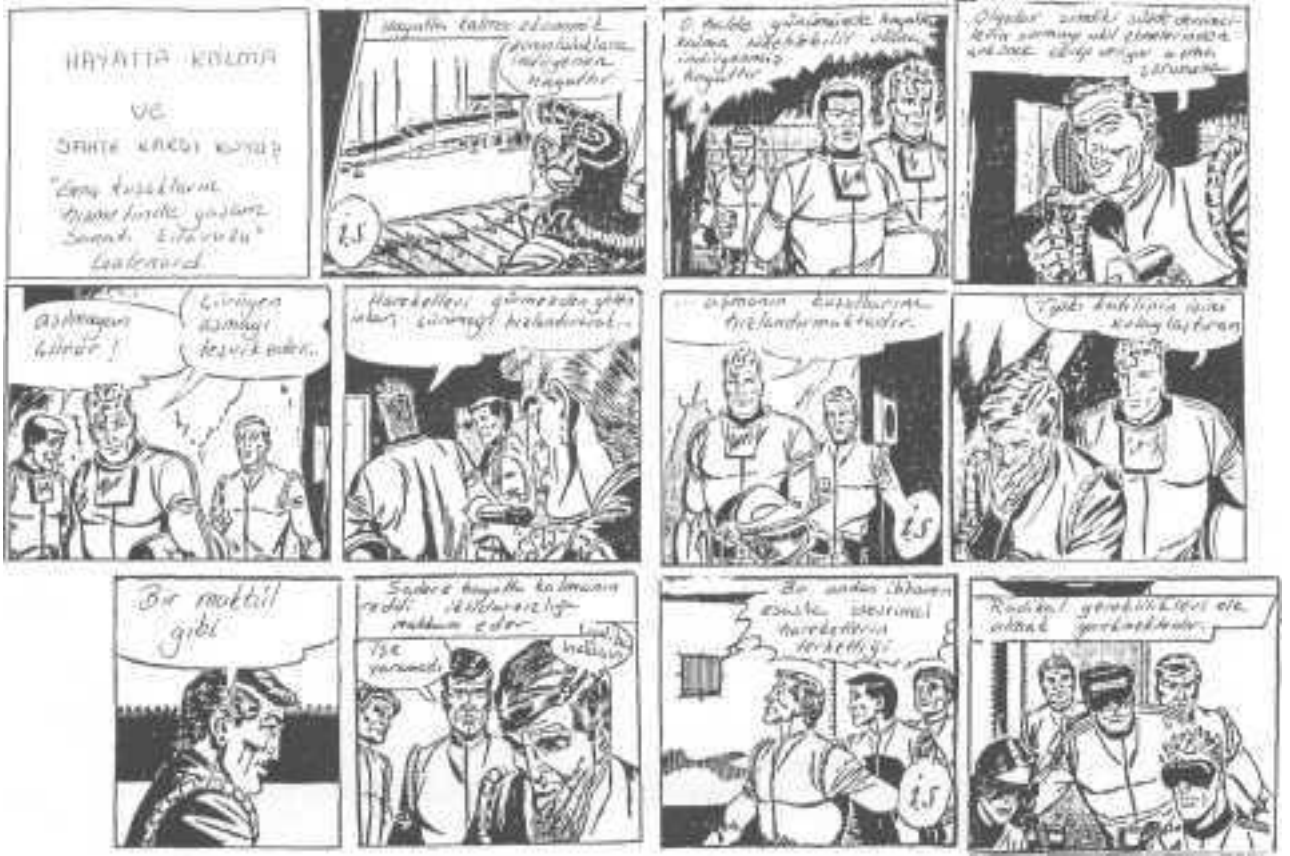
"Gerçeküstücülüğün başarısı büyük ölçüde en modern yönüyle bu toplumun ideolojisinin yapay değerlerin katı hiyerarşisinden vazgeçip açıkça akıldışı olandan ve gerçeküstücü kalınlardan faydalanmasında yatmaktadır." Durumların Kurulması Üzerine Rapor Haziran 1957

Esas olarak dönüşmemiş bir dünya çerçevesinde başarıya ulaşmıştır gerçeküstücülük. Bu başarı egemen toplumsal düzenin alaşağı edilmesinden başka birşey beklemeyen gerçeküstücülüğün aleyhine dönmüştür. Fakat aynı zamanda bu alaşağı edişte rol alacak kitlelerin eylemlerindeki gecikme evrilmiş kapitalizmin diğer çelişkileriyle birlikte kültürel yaratımın güçsüzlüklerini daha da vahimleştirerek gerçeküstücülüğü gündemde tutmuş ve çeşitli tonlarda tekrarlanmasına olanak

Gerçeküstücülük içine doğduğu, ve ne yazık ki bugüne dek gelen yaşam koşulları içinde aşılabilir bir niteliğe sahiptir. Çünkü bir kere bütünüyle şiire ya da dadacılığın işini bitirdiği sanata bir ektir. Çünkü tüm açılımları sanat tarihinde gerçeküstücü bir sonsözün ötesinde kurulacak sahici bir yaşamın sorunları üzerinedir. Öyle ki teknik olarak gerçeküstücülükten sonra yer almayı isteyen herkes onun öncesinin sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır (dadacı şiir ya da tiyatro). Böylece son savaştan bu yana dikkat çekilen tüm "resme dair" yenilikler sadece gerçeküstücülerin getirdikleri tutarlı bütün içine - gizlice alınmış, onu şişiren ya da ondan yalıtılmış ayrıntılarıdır (Max Ernst 1958'in başında bir sergi sırasında Pollock'a öğrettiklerini hatırlatıyordu).

Modern dünya önünden giden gerçeküstücülüğü

-kara göründü!-

artık yakalamıştır. Etkin bir biçimde gelişen disiplinlerdeki (tüm bilimsel tekniklerdeki) yeniliklerin ortaya çıkışı gerçeküstücü bir görünüm almıştır: 1955'te Manchester Üniversitesinde bir robota, az yetenekli bir gerçeküstücünün otomatik yazı denemesine benzetilebilecek bir aşk mektubu yazdırılmıştır. Fakat bu evrime hakim olan gerçek şudur ki devrim yapılamamış olduğundan gerçeküstüçülük için bir özgürlük alanı oluşturan herşey gerçeküstücülerin mücadele ettikleri başka dünya tarafından istila edilmiş ve kullanılmıştır.

Uyuyan kişilerin öğretimi için ses kayıt aletinin kullanılması hayatın düş haznesini iğrenç ve sudan faydacı amaçlara indirgemıştır. Ancak gerçeküstüçülüğün isyancı buluşlarının tam tersi yönde kullanılmasına hiçbir şey otomatik yazı ve onun üzerine kurulan toplu oyunların A.B.D.'de "brainstorming" denen fikir arayışı yöntemine çevrilmesi kadar iyi örnek olamaz. Gerar Lauzun "France-Observateur"de "brainstorming" in işleyişini şöyle anlatmaktadır: Sınırlı süresi olan (on dakikayla bir saat arası) bir seansta sınırlı sayıda insan (altı ilâ onbeş) tuhaf olsun ya da olmasın tüm düşüncelerini hiçbir sansür tehlikesi olmadan

belirtme özgürlüğüne sahiptir. Düşüncelerin niteliği önemli değildir. Katılanlardan birinin bir düşüncesini eleştirmek ve hatta o konuşurken gülmek kesinlikle yasaktır. Bundan başka, daha önce belirtilen düşünceleri kendisinininkini de ekleyerek gasetmek herkesin en doğal hakkı ve hatta görevidir. Buna ordu, polis ve yönetim de başvurmaktadır. Bilimsel araştırma bile konferanslar ve yuvarlak masaların yerine "brainstorming" seansları koymaktadır (...) C.F.P.I'de bir yazar ve film üreticisi. Bir film ismine ihtiyaçları var. Onbeş dakikada sekiz kişi yetmiş isim öneriyor! Sonra bir slogan otuzdört dakikada yüzdört düşünce yalnızca ikisi kaldı geriye (...) Düşünülmeyen, manükdışılık, saçmalık, daldan dala atlama kuraldır. Niteliğin yerini nicelik alır. Yöntemin amacı toplumsal baskı, utangaçlık, konuşma korkusu gibi bazı insanların bir toplantıda ya da bir yönetim kurulu sırasında konuşmalarını, içinde gizli bir hazinenin saklı olabileceği dokunulmamış düşünceler öne sürmelerini engelleyen unsurları ortadan kaldırmaktır. Burada engeller ortadan kalkar, insanların konuştuğu ve üstelik herkesin söyleyecek birşeyleri olduğu

anlaşılır (...) Zaten bazı Amerikalı yöneticiler böyle bir tekniğin personelle ilişkiler açısından yararını çabuk kavramışlardır. Kendini ifade edebilen daha az şey talep eder. "Bize 'brainstorming'ler düzenleyin" diyorlar böylece uzmanlara "bu personele onların düşüncelerini kaale aldığımızı gösterir, sorduğumuza göre... Teknik devrimci virüse karşı bir "ilaç haline gelmiştir".

OYUNUN DURUMCU BİR TANIMINA KATKI

Oyun kavramını sarmalayan söze ve pratiğe dair kafa karışıklığından kurtulmanın yolu kavramı hareketi içinde değerlendirmektir. Üretimin sürekli olarak idealleştirilmesi yüzünden iki yüzyıldır inkar edilen oyunun ilkel toplumsal işlevleri artık üretimin günümüzdeki örgütlenmesinin gerekliliklerinden doğrudan ortaya çıkan soysuzlaşmış, daha aşağı biçimlerle karışmış artıklar gibi görünmekten çıkmışlardır. Aynı zamanda yine bu üretici güçlerin gelişimiyle ilişkili olarak ilerleyen oyun eğilimleri çıkmaktadır ortaya.

Oyunun bu yeni onaylanma aşamasının, tüm rekabet unsurlarının ortadan kalkmasıyla nitelendirilmesi uygun görünmektedir. Bugüne dek oyunsu etkinliğin neredeyse ayrılmaz parçası olan kazanma ve kaybetme meselesi bireyler arasında mülk edinme konusunda doğan gerilimin tezahürlerine bağlı gibi görünmektedir. İster somut isterse çoğu zaman olduğu gibi kandırmaca tatminler sözkonusu olsun, oyunda kazanmanın önemli olduğu duygusu kötü bir toplumun kötü bir ürünüdür. Doğal olarak bu duygu, oyundan dayattıkları yaşam koşullarının tekdüzeliğini ve aman vermezliğini örtbas etmek için yararlanan tüm muhafazakar güçler tarafından sömürülmüştür. Kendini modern biçimiyle Büyük Britanya'da imalat sektörünün patlamasıyla ortaya koyan rekabet sporunun saptırdığı talepleri düşünmek yeter. Yalnızca kitleler, yaşayan sinema yıldızları ve kendilerinin yerine karar veren devlet adamlarıyla aynı mitsel rolü üstlenen profesyonel oyuncularla ya da kulüplerle özdeşleşmekle kalmamıştır. Sonsuz sayıdaki bu yarışmaların sonuçları da izleyicileri etkilemeye devam etmiştir. İçinde belli bir zihinsel alıştırmaya barındırsa da bir oyuna doğrudan katılım rekabet adına rekabetin sabit kuralları çerçevesinde kabul edilmesiyle ilginç olmaktan çıkar. Hiçbir şey çağımızda oyun düşüncesinin maruz kaldığı küçümsemeyi Tartakower'in "Satranç Elkitabı"nın başındaki şu pek iddialı saptamadan daha iyi anlatamaz: "Satranç oyunu tüm dünyada oyunların

kralı olarak bilinir."

Rekabet unsuru oyunun daha gerçek anlamda toplu bir kavranışına bırakmaktır yerini: Seçilmiş oyunsu ortamların ortaklaşa yaratılması. Aşılması gereken en önemli ayırım oyunla gerçek hayat arasında kurulan ayırımdır. Burada oyun yaratılmış ve geçici bir istisnadır. Johan Huizinga şöyle diyor: "Oyun dünyanın kusurluluğu ve karmaşası içinde geçici ve sınırlı bir kusursuzluk yaratır". Bugüne dek geçim sorunuyla koşullanan gerçek hayata akılcı bir biçimde egemen olunabilir -bu olasılık zamanımızın tüm çelişkilerinin can damarıdır- ve sınırlanmış bir oyunsu mekan ve zamanla radikal bir biçimde yükselen oyun tüm yaşamı ele geçirmelidir. Kusursuzluk, en azından yaşama karşıt olan durağan bir yapı anlamına geldiği süreçte oyunun hedefi olmayacaktır. Fakat yaşamın o güzel karmaşasını kusursuzluğa vardırmak önerilebilir. Barok, Eugenion D'ors'un kesin olarak sınırlamak için "tarihin tatili" adını verdiği Barok ve Barok'tan yola çıkarak örgütlenecek daha ötesi gelecekte boş zaman hükümlerinde büyük yer tutacaktır.

Bu tarihsel perspektiften bakıldığında oyun -oyunsu yeniliklerin sürekli denenmesi- kesinlikle yaşamın anlamı sorunu dışında, etik dışında bir şey olarak görünmemektedir. Oyunda tasarlanabilecek tek başarı yarattığı havanın o anki başarısı ve güçlerinin sürekli artmasıdır. Günümüzde düşüş aşamasının kalıntılarıyla birarada var olduğu şu durumda oyun rekabetçi yönünü tamamen aşamaya da amacı en azından doğrudan yaşamının uygun koşullarının ortaya çıkmasını sağlayabilecek zemini oluşturmak olmalıdır. Bu anlamda oyun hala mücadele ve temsildir: arzulanan bir yaşam biçimi için mücadele; böyle bir yaşamın somut temsili. Oyun, emeğin ezici gerçekliğine oranla marjinal varoluşu yüzünden hayali olarak hissedilmektedir ama durumcuların işi tam olarak gelecekteki oyunsu olasılıkları hazırlamaktadır. Uluslararası Durumculukta büyük bir oyunun bazı yönleri kolayca bulunabildiği ölçüde onu önemsememe eğilimleri ortaya çıkabilir. Huizinga öyle diyor: "Yine de şimdiye dek bu 'yalnızca oynama' kavramının bu 'yalnızca oynama' işini son derece ağırlıklı bir biçimde gerçekleştirme olasılığını hiç de dışlamadığını gözledik..."

TELGRAF

ergun kocabıyık

Zaman, evcil bir hayvanın içine hapsolmuş vahşiliğin, onunla birlikte kendinizi kaptırdığınız bir oyun sırasında aniden uyanıvermesi gibi hiç ummadığınız bir anda paramparça eder insanı. Bilindiği gibi bu hayalet varlığı saatle ölçeriz. Ama bu saat, ilk kez sünnet düğünümüzde sahip olma onuruna kavuştuğumuz saatlerden çok farklıdır; çünkü o bileğimizde değil, kafamızın içindeki özel bölmesindedir.(*). Kolumuzdaki saat bize zamanın daima geçmişten geleceğe doğru aktığını gösterirken içimizdeki saat bu düşünceyi yadsır.

I.
Bir adam vardı. Hasta bir adam. Döşekte, başı yastıkların arasına gömülmüş sırt üstü yatmaktaydı, karısı yanı başında oturuyor, çevresinde kahverengi halkalar oluşmuş gözleri ile kocasını sarıp sarmalayan çarşafların yavaş yavaş kefene dönüşmesini çaresizlikle izliyordu. Doktorlar tıba kafa tutan bu bıçkın hastalığa karşı, bükemediği eli öpen bir insanın davranışını göstermişler, adamcağızı evine gönderip yumuşak yatak görünümündeki ölümün kucağına teslim etmişlerdi.

Henüz ellisindeydi. Bitkinci ve kendi adına hiçbir şey yapacak gücü yoktu; sadece ölümün gelip onu almasını bekliyordu. İnançsız bir adam sayılmazdı; en azından bedenini, evrenin çöp işleme tesislerinde geri kazanılacak bir çöp poşeti olarak nitelendiriyordu.

Dişlerinin arasında kalmış bir miktar konuşma arzusıyla çocuklarının adını sayıkladı. Kuşku yok ki ölmekte olan zavallı bir adamın bu son dileğinde bir tuhafılık olmadığını düşünüyorsunuz. Fakat onun isteğini kısmen de olsa imkansız kılan bir engel vardı. Hayattaki iki yetişkin çocuğu için uzak şehirlerde otursalar da babalarının dileğini yerine getirmek kolaydı. ama dört yıl önce savaşta ölen

* Eskiden, masa saatleri, çıkardıkları tik-tak'ların, gündüzleri son derece korkak, jgeceleri ise insanlara havlama cesareti bulan sokak köpeklerine özenmelerinden dolayı, üç tarafı cam kaplı küçük ahşap bir dolaba kilitlenirdi.

küçük oğlu için aynı dileği yerine getirmek son derece güçtü. Hasta adam ısrarla oğlunu görme isteğini yineledi. Oğlu da bütün kırgınlıkları bir yana bırakıp, son anında babasının yanında olmaya çalıştı.

II.
Sakin, parlak bir sabahtı. Uyandıktan sonra daha önceden kurulmuş gibi doğru banyoya gitmiş, traş olmaya başlamıştım. Geç kalktığım için kahvaltı yapmaya zamanım yoktu, işe yetişmek zorundaydım. Telaşla yüzümü sabunlarken saatim de uyandı ve radyoyu açtı. Onu tamirciye götürmem gerektiğim hatırladım. Son zamanlarda yarım saat geç uyandırmayı alışkanlık haline getirmişti. Aniden kesilen yüzümün acısıyla irkildim. Telaşım öfkeye dönüştü. Sakal traşımı tam olarak bitirmemişim ki kapı çaldı. Kim olabileceğini tahmin etmeye çalışarak kapıya doğru yürüdüm. Temkinli bir şekilde kapıyı araladım. Gelen postacıydı. Bir an, dehşet içinde yüzüme baktı, kötü bir haberle geldiğini düşündüm; telaşlanacak bir şey olmadığını, yüzümü böyle yarı kanlı yarı sabunlu görünce korktuğunu söyledi. Nedenini bilmiyorum ama ona savaşta olduğumuzu hatırlattım. Sözüm ona adamı yatıştırmaya çalışmıştım. Becriksizce yüzümü temizlemeye çalıştım. Postacı elindeki telgrafı uzattı ve defterde gösterdiği yeri imzalamamı istedi. Hayatımda ilk kez birisinden telgraf alıyordum. Heyecanlanmıştım. Defteri imzalarken sayfa biraz kanlandı; adamdan özür diledim. İmzam da pek kendi imzama benzememişti. Bunun bir önemi olup olmadığını sordum, anlaşılan adam bir an önce oradan ayrılmak istiyordu. Yarım ağızla "yok bir önemi" gibi bir şeyler geveledi.

Bir yabancıyla evlenip Amerika'da yaşamaya karar veren eski sevgilimden pişmanlığını dile getiren bir mesaj alacağımı umarak telgrafı açtım. Babam ağır hastaydı ve annem beni eve çağırıyordu.

Bu kısa ve etkili metinden sonra bir süre ayakta ne yapacağımı bilemeden öylece durdum. Radyodan gelen coşkulu marşlar duyuluyordu. Milliyetçi

zamanın kapıları

duygularım kımıldar gibi oldu. Koltuğa oturdum. Çocukluğumu ve ister istemez babamı düşündüm.

Vakit kaybetmeden yola çıktım. Uzun ve yorucu bir yolculuk oldu. Düşümde babamı gördüm. Kulağıma çok önemli bir şey söylemek istediğini mırıldanıyordu. Ama ona yaklaşmam mümkün değildi. Devasa bir yatağa gömülmüştüm, ne bir tarafımı oynatabiliyor ne de sesimi çıkarabiliyordum. Sonra aniden yüzümün içinde kolayca kaybolabileceği büyüklükte siyah deri eldivenli bir el üzerime kapandı.

Doğduğum kasabaya ancak sabaha karşı ulaşabildim. Bir taksiye binip evimizin bulunduğu mahalleye gittim. Karanlıkta görebildiğim kadarıyla sokaklar ve binalar hiç değişmemişti. Başkentten uzaklaştıkça zaman imparatorluğunun iktidarının zayıfladığını düşündüm. Çevrede kimseler görünmüyordu. Bütün kasaba derin bir uykudaydı. Yakın bir evden gelen çalar saat sesi derin uykudaki sessizliğe şöyle bir dokundu. Ama o, yataktaki konumunu değiştirip düşlerine devam etmeyi tercih etti.

Kapıyı babam açınca çok şaşırdım. O da gözlerini ovuşturarak bana baktı, beni gördüğüne inanmamıştı. Bir kaç saniye içinde toparlandı, anımsamaya başladı. Şimdi yüzündeki şaşkınlığın yerini öfke almıştı. Eve hangi yüzle geldiğimi sordu. Ne söyleyeceğimi bilemedim. Cebimden çıkardığım telgrafi uzattım. Hızla okudu. "Biz böyle bir şey göndermedik!" dedi. Bu tür numaralarla kendimi affettiremezmişim. Ondört yıl sonra bir kez daha beni evlatlıktan reddetmiş olduğunu hatırlattı ve kapıyı suratıma kapattı. Sanırım o anda

kapı bile benden daha iyi bir durumdaydı.

Aynı gün ilk otobüsle geri döndüm. Yol boyunca olanları düşündüm ve hiç bir mantıklı açıklama bulamadım. Oturduğum apartmana girerken her zamanki alışkanlığımla posta kutusuna baktım. İçinde adıma bırakılmış bir pusula vardı. Beni en yakın postaneye davet ediyordu. Eve girmeden postaneye gittim. Memur bir kağıt uzattı. Bu, seferberlik ilanının doğal bir sonucu olarak görev yerimi bildiren bir celpti.

Hikayeyi yazıp bitirdim. Aç midemden köpek ulumaları geliyordu. Masayı öylece bırakıp mutfağa gittim, kendime yiyecek bir şeyler hazırladım. Karnımı doyuunca tatlı bir uyku bindi sırtıma, koltuğa uzandım. Uyuya kalmışım. Çalışmanın bir yerinde saatime bakmış ve dörde bir kaç dakika olduğunu görmüştüm. Bir ara uyandım, saat üç buçuğa geliyordu. Yarı uyanık durumda olduğum için olsa gerek bu bana pek önemli gelmedi, tekrar uykuya daldım. Uyandığımda saat yine üç buçuk civarıydı. Saati kulağıma götürdüm. Çalışmıyordu. Masaya gitim. Masa derli toplu duruyordu. Kağıttaki notlarıma baktım. Bir öykü taslağı yapmışım. Bu öyküyü daha önce yazıp bitirmiş olduğum duygusuna kapıldım. Saatin geriye gitmiş olduğu duygusuna gelince ona bir anlam veremedim, belki de zaman denilen hayvanın benimle şakalaşmasıydı. Kendimi yazmaya hazır hissediyordum. Taslağı kenara çektim. Önüme bir kağıt koyup yazmaya başladım...

hayalet gemi *mesajlarınızı bekliyor*

yazışma adresi
hayaletgemiciler@yahoo.com

NASIL YANI !

ali hakan muştı

İzlekler aynıdır, filmler farklı olabilir.

HAYAT OYUNU DÖVER

Oyun ve hayat. Karşıt ikili. Öyle söylendi. Öyle bildik. Bu ikisi (bunlar var ya bunlar) birbirlerini toptan dışlarlar, ve aynı zamanda ikisi birarada herşeydirler (: dışarıda hiç bir şey kalmaz).

Hayat (yani ne demek istiyoruz), "gerçek"lerin dünyası. Gerçek, Maddi demek değil. İkisinin özel bir karışımı. İçinde ne vardır.

- a.Para
 - b.Saygı
 - c.güç
 - d.normal-anormal
 - e.bilim f.teknoloji
 - h.intihar
 - ı.hak-hukuk
 - j.tekme
- (Yayıncıma not: Çağa ve ülkeye göre sıra değiştirilebilir.)

Hayatı becermedeki Pratisyenlik. Know-how. Karşı kutup: Oyun. Arizona Dream'den ve çocukluk belgesellerinden bir imge: Bir uçak yapılmaya çalışılıyor. Başarısız olacağını şimdiden bildiğimiz. Deneme anı. Arasına yerden kesilir, sonra yeniden yeredir tekerlekler. Aynı sırayla: Pilot (uçamayan uçağın şoförü), sevinçli, muzaffer, haklı ve kaygılıdır; azimli, hırslı ve kırgındır. Demem o ki, oyun hayat ilişkisi buna benzer.

Oyunun birinci ontolojik ilkesi geçiciliktir. Er geç hayat gelir ve kafasına sandalyeyi geçirir. Bu noktaya dikkat: Oyun, çocuk(luk)la birlikte kurguludur. (Böyle olması doğal ve tehlikelidir.). Çocuk güçsüz, oyun güçsüz(lük)tür.

Oyun, bir kişilik olabilir. İki, beş veya on kişilik de olabilir. Hatta 1930-40 nazizmi için, bütün Almanya'nın bir oyunun peşine düştüğü söylenir. Söylenbilir ama, iki ayrı nedendendir.

- 1.Başarısızlığından (yani yenildiği için)
- 2.İmkansızlığından (projesinin olmayacak sevda oluşundan) Neden olarak hangisinin varsayıldığı ise

çok önemlidir.

Hayat sözcüğünün çağrıştırdıklarının pek çoğu, en hakkı verilmiş haliyle nazilerde vardı. Değil mi yani?

Sanki tekrar değilmiş gibi söylensin: Bir de "hayatı oyun sanmak" vardır. Bir de, "senin benim sandığımız gibi olmayan hayat": Agnostik geyik.

En radikal öneri: Yukarıdaki hikaye alt sınıfların - güçsüzlerin mitolojisidir. Yöneten taraf için oyun-hayat karşıt ikiliği anlamsızdır, yoktur. Anlamli olsa da -ki bu ancak güçsüzlere empati duyulan veya yönetilen saflara düşme tehditi veya tasavvuru olduğu durum da vardır- yaşanılrlığı (fizibilite) yoktur. Kuru teze, kuru üslup. Yöneten, oyunun hayat oluşunda tanınır. Bu çakışma, iki sayfanın üstüste kapanması, bölüktür. (Anlayacağınız, oyun-hayat diyalektiği ve dinamiği gidiyor.) Hüküm süren bir oyuna hakim olmanın bilgeliği baki. Bu teranenin keli ne zaman görünür.

Çıplak tokat: Fiziksel acı. (Mutlaklığın önünde eğildiğimiz.)

ALTERNATİF METİN

[Buraya kadar ki bölümü unutun. Gözlerinizi kapayın. (Bacaklarınızı açın bile diyor olabilirim. Okumak, gönüllü iğfal edilmektir, demiyorum.)]

Oyun Taraftarlarının Gözdağı: Oyundan sıkılan intiharetsin.

"Oynamayı reddetmek de ne demek!

Sahici olmak, kendini hissetmek, hissederek yaşamak:Küstah kuruntu. Bu ne menem boş laftır: Olduğun gibi görünmek, görüdüğün gibi olmak." Hayda! Hop dedik babalık.

Oyundayım, demek ki varım. Varolmak, oyunda oymaktır. Oyunda olmayan tanınmaz. Oyun referanstır. Aramızda duran, ortamıza

koyabildiğimiz her şey oyundur. Her söz, jest, mimik onun içinden geçer. Varlıklarını da ona borçludurlar.

Bilindiği üzere oyunda roller vardır. Hayatta da öyle. Orta 2 Ahlak Bilgisi kitabında bu konu derinliğine işlenir: Babalık rolü, mesleki rol vs., ki bunların birbirine asla karıştırılmaması gerekir. Bunun da politika, ekonomi, ahlak, hukuk vs. düzeyleri diye hayatın dilimlenmesi ile bir ilişkisi olmalı.

Rollere girilir, çıkılır. Rolün iyisi kötüsü olmaz. Büyük rol yoktur, büyük oyuncu vardır. En büyük asker kimin askeri. Tamam.

Oyun hayatı kapsar mı? Kapsamaz. Hayat oyundan büyüktür. Ama, diyoruz, toplum veya kültür denen nane oyunsuz olmaz. Ancak, rolle görünebilir kişi. Görünen roldür. Duygu, kod, mesaj roldedir, rol olarak vardır. İnsanlar susar, roller birbirleriyle konuşur. Roller birbirini arzular. "Hepsi senin mi" değil, arzun senin mi. Sen dilsizsin, roller sende konuşur. Rol yerine, mit ve imajı koyup, bir de öyle deneyin.

"Her insan ayrı bir değerdir, biriciktir"e ne oldu. İzah edeyim: Özgünlük rollerin içinden çıkar. Nasıl mı? Roller çatışır, çelişir, bazen yanyana gelir ve farklı olan doğar.

Bazen de çok özel bir şekilde yokluklarından. Bu

sonsuzdur. Yaratmak budur. Yeni bir mizansen, yeni bir replik, yeni bir mimik, yeni bir sahne. Yeni bir karakter veya oyun değil. O, zor.

Oyunda istemediğiniz bir rolü oynamanın en garantili yolu oyunu reddetmektir.

Oynayın ki spot sizi de aydınlatsın. Önce görünün. Önce sahneye çıkmak için rol kapın, sonra varyete de atılır, rol de çalınır.

Ama rol performansınızla övünmek yok. Tek övgü doğaçlamadır. Sahici doğaca. Yeni, yeni oyun olan doğaca. Literatüre geçer ya da geçmez. Bir kişi dahi görmeyebilir (yapılır ve olur ve biter oracıkta). Tarih ve hayat bunlarla doludur: Kayıtsızlar. Onlara da bize de yazık.

Olası bir taktik hataya karşı uyan: Seyirciyi (hedefi) halihazırdaki bir rolle tavlamaş olun. Doğaç ancak bundan sonra veya rolle flört ederek devreye girmeli. Kırılırsınız yoksa.

"Bunu söylemeden edemeyeceğim": Bir de şu var ki, hepiniz az bilinen oyunların kahramanı olmaya oynuyoruz. Burası da marj'dır. Kişi kendisini seyrederek ve gördüğüne hayran olmak ister. Siz zaten bunları biliyorsunuz, ki ben zaten bunun için anlattım.

gelecek sefer: macera limanında buluşalım!

*yazışma adresi
hayaletgemiciler@yahoo.com*

BİR HİKAYEM OLSAYDI

-ya da daha çok ablam-

halide velioğlu

Anılarda oynaşmanın bir başka tadı var; kazan çömlek patlamadan çıkar sizi her an sobeleyebilirler. Siz elma-armut tek şifre sanırsınız, oysa onlar aralarında başka türlü anlaşır. Elinizi çabuk tutmazsanız bu oyunun ebedi ebesi kalınabilir, dikkatli olun!

Göz değmiş geçmişimizi düşünürken, olayların anlam, önem ve hatta sıralarını değiştirirken mesainin fazlası bu ya, gelecek te düşünülür bir yandan. Geçmiş ve geleceği sürekli anlamlandıran bir şimdiki zaman, sıkıntısı en az çekilen kiptir aslında. Kendini, gerçekleştirmekle yükümlü gördüğü bir "proje"nin öznesi gibi görenlerin duyduğu sıkıntı da şimdiki zamanda yaşanmaz mı?

Hikayeler, romanlar, mitler... yaşanmış yaşanacak ne varsa bizim kılmanın, kendimizi de katmanın "dolayimleri"ysa, mecbur olduğumuz ilk "ne" ile aramızda bizi "biz" yapacak mesafe oyunsuz dolmayacaksa hatta bu mesafenin bizzat kendisi oynusa, mümkün olduğu kadar çok hikaye bilmekte, bunlardan kendimizin olanı seçmekte hatta yazmaya çalışmakta fayda var. Bir ilk seçimsizliğe, dünyaya "fırlatılmış" olmanın verdiği boğuntuyla başatmenin, en bildik hikayeler içinde oynamaktan kendi oluşturduğu hikayelerde gezinmeye kadar uzanan zorlu yoldan sözediyorum.

Biricikliğimize, dünya yüzünde bizim olan tek maceramıza gölge düşün istemem ben de, ama ne çare hepimizin bir adı, bir kimliği ve insanlar arası iletişimi mümkün kılan bir takım tanımları var. Tüketilmesi mümkün görünmeyen karmaşada, anlamlandırma çabalarımızın karşılıklı anlaşılabilir olması için gerekli şeylerden sözediyorum. Film özetleri, kitap tanıtımları ve hatta yemek tarifleri düşünürken dediklerimden vazgeçesim gelmiyor değil ama, önce sonuna kadar götürmeyi deneyeceğim.

Nasıl oluyor.. "Bu film hareketli, hayat dolu bir genç kızla, aktivist politik yaşamına nihilizmle son vermiş orta yaşlı bir erkeğin aşk hikayesini..." Düşününce aklıma, gözünün önüne ne gelmeli "hayat dolu genç kız.., nihilist orta yaşlı bir erkek" deyince. Hayır, sorun tanımların kötülüğünde değil; filmi görüp ben de belki başka ama sonuçta sınırlı ve(ya) sayılı tanımlarla kalmıyor muyum anlatırken birilerine? İki lafta en çarpıcı, en canalıcı yerinden anlatabilmeyi istemiyor mu herkes? "Gibi" demeden benzetme yapmaya çalışmak, söylediklerinin başkalarının sizlerine "gibi" olması isteği, iddiası ve karşı çıkışı değil mi yazarınki de? Peki benzetmeleri, sözleri, daha da götürelim hikayeleri nereden bulmalı? Elbette bildiklerimizden, elbette el altında olanlardan ve tabii

karşımızdakilere de bir anlam ifade edeceğini bildiklerimizden. Tekrar, ama faydalı: çok hikaye bilmekte fayda var.

Hikayeleri bilmekte (ki aslında bu bildiğini bilmek olarak yorumlanmalıdır) iş bitmiyor. Çünkü hikayeler yanyana bir hizada ve o kadar da elaltında hizmete hazır değiller. Onlar da yarışıyorlar. Kahramanlar üretiyor, durumları açıklıyor, olgular arasında nedensel ilişkiler kuruyorlar...

Sekiz yaşında bir kız çocuğu büyüyünce kot, bot ve parka giyen bir abla olacağım kuruyorsa, bu kendini en yakında/en revaçta olan bir hikayeye iliştmek, kendini onun içinde anlamlandırmak için "erkenden" düşülmüş ve "şekilsel" bir çabadan başka şeyleri de düşündürmeli. Bu kız kot, bot ve parka giydi mi? Abileri ve ablaları gibi kalabalıklarla yürüyüp, tek başına acılar çekti mi? ya da o çok heveslendiği hikayelerin kötü biten sonlarına yapıntı bir efkârın kahramanı mı oldu? ayrı mevzular. Şimdi sekiz yaşında kız çocukları hangi ablalara özeniyorlar? Hangi hikayeler var etrafta? Hikayeler yaşıyor elbet. Hikayeler içinde en doğrusu bir tane mi? Çok sayıda hikayenin olması mı olanak, yoksa en doğrusu bir tane mi? Düş kurmak, fazlasını istemek, iyi, hak, güzel, doğru... bunlar bir hikayenin tekelindeki temalar mı, yoksa kaygı tirajdan olup herbirinde rastlanıyor mu?

(Haydi kendimden alıntı yapayım) "çok hikaye bilmekte yarar var"... ömrünün kalan yıllarını bahçe işlerine vakfetmiş, gençten arkadaşları mutlaka olan ancak kuytu zamanlarını geçmişte tekrar tekrar düşünmekle geçiren bir "yaşlı" mesafesi ve atılganlığını hatırlatmıyor mu insana? (Bu mesafenin bir refah düzeyiyle mümkün olduğu parantez içinde de olsa belirtilmeli. Ayrıca masalları neden hep yaşlılara anlattırıyorlar masallarda?)

Herşeyin bir metin, çözümlenebilir ve anlamlandırılabilir bir hikaye içinde anlam bulduğunu söyleyenlerin, biz dinleyenlerin onlarla ilişkilerinin hikayesini de düşünmek gerekir. Hikayeler yarışır. Anlatanlar da öyle. Anlatan-dinleyen ilişkisi zaman içinde, kendiliğinden, yaşlanmakla değişecek türden değil. "Öğrenmek hatırlamaktır" diyor Eflatun. Öyleyse, unutmak ölüm. Çok hikaye bilmekte fayda var. Çok hikayenin hikayesine uyanmakta da... Hem sekiz yaşında kız çocuklarının daha çok ablası olsun diye, hem de hep birlikte dünya kadar hikayenin sekiz yaş dinleyicisi kalmayalım diye...

YATAĞINDAN DÜŞEN ADAM*

oliver sacks**

Uzun yıllar önce, bir tıp öğrencisiyken, kafası oldukça karışmış bir hemşire beni telefonla arayarak şu garip hikayeyi anlatmıştı; o sabah hastaneye yatırılmış genç bir hastaları vardı. Bu genç erkek hasta, gün boyunca çok hoş ve normal davranmıştı hatta ufak bir şekerlemeden uyanana kadar her şey yolunda gözüküyordu. Uyandıktan sonra heyecanlı ve garip olduğunu farketmişlerdi. En azından hasta kendinde değildi. Bir şekilde yatağından düşmüştü, yerde oturuyor, bağıyor ve yatağına girmeyi reddediyordu. Lütfen gelip neler olup bittiğine bir bakabilir miydiniz?

Hastaneye vardığımda hastayı yatağının yanında, yerde, bir ayağına bakarken buldum. Yüzündeki ifadeden, kızgınlık, telaş, şaşkınlık ve üzüntü içinde olduğu görülüyordu. Ama en çok şaşkınlıkla karışık üzüntü hakimdi. Yatağına dönüp dönmeyeceğini, bunun için yardıma ihtiyacı olup olmadığını sordum. Bütün bu önerilerden rahatsız olarak kafasını "hayır" anlamında salladı. Yere çömelerek hastalığıyla ilgili tarihçeyi aldım. Bazı testleri yaptırmak için bu sabah geldiğini söyledi. Hiçbir şikayeti yoktu fakat nörologlar sol ayağının "tembel" olduğunu -bu kelimeyi kullanmışlardı- söylemişler, o da gelmesi gerektiğini düşünmüştü. Gün boyunca kendini gayet iyi hissetmiş, akşama doğru da uykuya dalmıştı. Kalktığında, yatağının içinde hareket edene kadar da iyi hissetmeye devam etmişti. Sonra söylediğine göre yatağının içinde "birinin bacağını", o çok garip insan bacağını, o korkunç şeyi bulmuştu.

İlk anda büyük bir şaşkınlık ve iğrenmeyle birlikte donup kalmıştı. Bu güne kadar ne böyle sine olağanüstü bir şeyi hayal etmiş, ne de yaşamıştı. Bu ayağı çok garip ve farklı hissetmişti. Mükemmel bir

biçime sahip olmasına rağmen farklı ve soğuktu. Bu noktada aklına bir fikir geldi. Neler olduğunun şimdi farkına varmıştı. Bu tümüyle bir şakaydı. Canavarca, uygunsuz ama çok orijinal bir şakaydı. Yılbaşı akşamıydı ve herkes eğleniyordu. Çalışanların yansı sarhoştular. Krakerler havada uçuşuyordu. Ortam tam bir karnaval havasındaydı. Açıkça görünen oydu ki korkunç ve garip bir şaka anlayışına sahip olan hemşirenin birisi otopsi odasından kesik bir bacak çalmış, o derin uykudayken yatağının içine şaka olsun diye bırakmıştı. Bu açıklamadan dolayı içi rahatlamıştı ama bu şaka da eşek şakasıydı ve o lanet olası şeyi yatağından dışarıya fırlatmıştı. Fakat-bu noktada sohbet eder tavrını bıraktı ve aniden titreyerek yüzü bembeyaz kesildi- o şeyi yatağından fırlatıp attığında her nasılsa kendisi de arkasından gitmişti, şu anda o şey kendi vücuduna bağlı bir haldeydi.

Yüzündeki iğrenme ifadesiyle "şuna bakın" diye bağırdı. "Hiç böyle garip ve korkunç bir şey gördünüz mü? Kadavranın ölü olduğunu düşünmüştüm. Fakat bu çok garip. Bir şekilde bu iğrenç şey bana yapışmış." Her iki eliyle ayağı tuttu ve büyük bir şiddetle vücudundan koparmaya çalıştı. Başaramayınca hırsıyla vurdu.

"Yavaş ol!" dedim. "Sakin ol! Boş ver! Ben olsam o ayağa öyle vurmazdım".

Kızgın ve çok rahatsız olmuş bir ifadeyle "neden peki?" diye sordu.

"Çünkü bu senin ayağın" diye cevap verdim. "Kendi ayağını tanıyıyor musun?"

Yorgunluktan aptallaşmış, şaşkın ve dehşet içindeki yüz ifadesinde en ufak bir şüphe belirtisi yoktu. "Ah doktor" dedi. "Siz benimle dalga geçiyorsunuz. O hemşireyle işbirliği içerisinde, hastalara böyle şakalar yapmamalısınız"

"Şaka yapmıyorum" dedim. "O senin kendi ayağın".

Suratımdaki ifadeden çok ciddi olduğumu farkettiler ve yüzünde açıkça bir korku ifadesi belirdi. "Bunun benim bacağım olduğunu söylüyorsunuz öyle mi

* *The man who mistook his wife for a hat and other clinical tales* (1990-Harper Perennial Edition) adlı kitaptan Çiğdem Çalkılıç Türkçeleştirdi.

"Oliver Sacks, Albert Einstein Tıp Koleji'nde klinik nöroloji profesörü olarak çalışmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda sinemaya uyarlanmış olan "Uyanışlar" (Awakenings) adlı kitabın da yazarıdır. Klinik hikayelerini birarada topladığı "Karısını şapkasıyla karıştıran adam" (The man who mistook his wife for a hat) (1990) adlı kitabı Amerika'da 'bestseller' olmuştur.

yanlış pusula

Doktor? Peki insan kendi bacağı bilmez mi?"

"Kesinlikle bilir" diye cevap verdim. "Kendi ayağını bilmelidir. Bir insanın kendi ayağını tanımamasını hayal bile edemiyorum. Belki bu kadar zamandır şaka yapan sensin?"

"Tanrı adına yemin ederim ki şaka yapmıyorum... Bir insan kendi vücudunun farkında olmalı, ne kendinin, ne değil bilmeli, fakat bu ayak , bu şey..." bir nefret dalgasıyla daha titredi , "garip hissediyorum ve benim bir parçamış gibi de gelmiyor".

"Peki, neye benziyor?" diye en az onun kadar şaşkınlık içinde kalarak sordum bu kez.

""Peki, neye benziyor?" dedi, benim sözlerimi aynen ve ağır ağır tekrarlayarak. "Sana söyleyeyim neye benzediğini. Dünyadaki başka hiçbir şeye benzemiyor. Nasıl böyle bir şey bana ait olur? Böyle bir şeyin nereye ait olduğunu da bilmiyorum." Sesi giderek kısıldı. Korkmuştu ve çok geçiriyordu.

"Dinle" dedim. "Pek iyi olmadığını düşünüyorum. Lütfen yatağına dönmene yardım etmemize izin ver. Ama önce sana son bir soru soracağım " Eğer bu şey senin sol ayağın değilse (konuşmamızın bir yerinde bu 'şey' e, bacağı benzetilmiş yapay bir parça demişti. Hatta birileri, bu parçalan, orjinallerinin tıpkı aynısı gibi üretmeye başlamıştı bile!) senin sol ayağın nerede?"

Bir kere daha yüzü bembeyaz kesildi, öyleki bayılacağını sandım. "Bilmiyorum" dedi. "Hiç bir fikrim yok. Kayboldu. Gitti. Bulunabilecek bir yerde değil..."

NOT

Bu deneyimim basıldıktan sonra (Leg To Stand On, 1984) Dr. Michael Kremer adındaki bir nörolog'tan bir mektup aldım. Mektubunda şunları anlatıyordu; Kardiyoloji bölümünde yatan şaşırtıcı bir hastayı görmem istendi. Kalp sektesi vardı. Bu durum sol tarafını felce sokan geniş bir damar tıkanıklığına neden olmuştu. Onu görmemi istemişlerdi çünkü geceleri sürekli olarak yatağından düşüyordu. Kardiyologlar da sebebini bulamamışlardı.

Ona geceleri ne olduğunu sorduğumda, açık bir şekilde cevap verdi. Her gece uyandığında yatağında ölü, soğuk, kıllı bir ayak buluyordu ve bunu bir türlü anlayamıyordu. Fakat bu duruma da dayanamıyordu. Sağlam eli ve ayağıyla bu "şey" i yatağından atıyordu. Doğal olarak vücudunun geri kalan kısmı da onu takip ediyordu.

Felçli olduğu tarafta tamamen duyarlılığını yitirmişti. Hasta, bu sevimsiz yabancı ayağa kendini o kadar kaptırmıştı ki ona bu ölü bacağı yatağından atarken kendi bacağına yatakta olup olmadığını soramadım!

hayalet gemi'nin sürekli yolcusu olmak istiyorsanız...

Türkiye İş Bankası, 1136 BEYLERBEYİ ŞUBESİ
Sedef ERKMAN 1136 300 166348 hesabına 200 000 TL yatırıp makbuzu,
admız/adresiniz/telefon numaranız ile birlikte aşağıdaki adrese
göndermeniz yeterli olacaktır:
"MuratGülsoy,hayaletgemiciler@yahoo.com

GİYOTİN

ergun kocabtytk

Trampetlerin gerilimi tırmandıran asabi sesi, meydana birikmiş kalabalıktan yükselen buharımsı gürültüyü aniden bastırdı. Her şey bu aniden içinde olup bitiverdi. Kuşkusuz olayın üzerimizdeki etkisi çok daha uzun bir süre devam ediyordu. İnfazın gerçekleştirilme hızıyla, biz ibret alması gerekenler üzerindeki etkisinin süresi arasında ters bir orantının olduğu yetkililerin de dikkatini çekmiş olmalıydı. Bunun sebebini uzun uzun düşündüm. Bir kere yöntemin teknik özellikleri çok önemliydi. Yukarılardan gelip mahkumun boynuna inen bıçak öyle keskin ve öyle hızlıydı ki, onun şöyle bir farkedilişi, olayı basit bir boyna inmeden çıkarıp, onu bıçağın boyna doğru emilmesine dönüştürüyordu. Yerçekimi adeta ilahi bir nefes olarak algılanıyordu, ense ise onu yutan bir ağız. Öte yandan hareket halindeki bıçağın üzerine düşen ışığın parlak yansımaları gözleri kamaştırıyor, bu da onu bir giyotin olmaktan çıkarıp, Göklere yüreklerimize inen bir yıldırım haline getiriyordu.

Keskinlik ve hız; bu iki unsur çok önemliydi ve birbirlerini bütünlüyorlardı. İnfazın göz açıp kapayana değin kısa bir zamanda gerçekleşmesi, olayın hafızalara tam anlamıyla kaydedilmesine engel oluyordu ve aynı sebeple bu kritik an hatırlanmaya çalışıldığı her seferinde mevcut bilgiler, başka bilgilerle takviye edilerek yeniden yazılıyordu. Böylece an bir tohum gibi belleklerde çimleniyor; ruhun derinliklerine kök salıyor ve giyotini göklere doğru uzanan efsanevi bir ağaca dönüştürüyordu.

Bir başka önemli nokta da Adalet tanrısına sunulan kurbanların, sepete yuvarlanan başlarında, bedenden koptukları an durmuş bir saatin akrep ve yelkovanları gibi size bakan gözler. Bu gözlerde tüm acılan uyuşturan narkotik bir şaşkınlık, sanki izleyenlerin üzerinde fizikötesi bir merak uyandırıyor ve bu da bilmedikleri bir Gerçeğin tanığı olarak kurbanın ve buna sebep olan giyotinin kutsanmasına sebep oluyordu.

Kafanın koptuğu anın üzerimizdeki etkileri yaşam boyu devam ediyordu; etkilerin sebebi olan an ise düşünülmeyecek kadar korkunç bir an olarak daima düşünce dışına atılıyordu. Dolayısıyla ölüm yaşamda değil de yaşamın ötesinde bir yerde gerçekleştiği, daha doğrusu bir ölümden çok bir aydınlanma olarak "yaşandığı" için giyotinle idam edilmek, insanda Adalet Tanrı'sına karşı bir saygı uyandırıyor.

Bu arada bir şey daha var ki bunu öğrenmek hayatıma mal oldu, o da şu: Şimdiye kadar anlattıklarımın gizli bir tarikatın sırrıymışçasına saklı kalması gerektiği.

HAYALET SEVGİLİ

yasemin sarıkaya

Kış mevsiminin şehri terk etmeye direndiği soğuk bahar günlerinden biriydi. Islak yaprakların üzerinde tartı aletinin yanında oturan küçük kıza para verip saçlarını okşamıştım. O 'nu tanıdığım soğuk bahar gününde.

Şehrin kalabalık bir merkezinin dar sokaklarından birinde, bir dairenin üzerinde isim olmayan zilini çaldım. Yanyana bitişik apartmanlardan birinin zilinde isim olmayan dairesinin kapısı açıldığında, gerçekliği yitirdiğim başka bir dünyaya geçtiğimi anlamıştım. Ocakta altı kısılmış çay kaynarken (çay sevdiğimi biliyordu) ve odayı kaplamış tütün kokusundan sarhoş halde içeri adım attığımda O bunu yıllardır biliyordu sanki. Ve ben, ne olduğunu kestiremediğim ve gözümün önünde kurgulanan bu düşünle gerçek arası şeyleri yaşamım boyunca beklediğimi dehşetle ayırdediyordum. Yıllardır hayatıma gireceği bu anı beklermişçesine ne söylemesi, nasıl gülmesi gerektiğinden emindi. Korkarım teypten gelen müzik, cama vuran yağmur damlaları ve hatta bu mevsimde bu hava özenle hazırlanmış bir dekorun parçalarıydılar. Gözlerimden iliklerime kadar sızarak tüm benliğimi ele geçirdiğinde haince biliyordu: Bu, kurallarını O 'nun koyduğu düşünle gerçek arası bir oyundu.

Aradan 116 kaçlar zaman geçti, haftalar-aylar-yıllar birbirini nasıl izledi hatırlamıyorum. Kimselerin yüzünü görmediği, sesini işitmediği hayalet sevgilime ulaşmak için şehrin kalabalık merkezlerinden birindeki evine doğru koşarak ilerliyordum. Birbirine bitişik apartmanlardan birinde, zilinde isim olmayan dairesinin kapısına ulaştığımda, orada başka bir isim yazdığım dehşetle farkediverdim: Elektrik mühendisi Muammer bilmem ne.

Komşularına sormadım nereye gittiğini. Sanki "burada öyle biri hiç oturmadı. Handan Hanımlar (Muammer Bey'in karısı) yıllardır bu dairede oturur. İki de kızları var, biri şimdi üniversiteyi kazandı....." gibilerinden bir şeyler anlatacaklarını biliyordum.

Bir oyundu O 'runla yaşadıklarımız. Bu dünyanın dışında, üçüncü bir boyutta, alacakaranlık kuşağında bir yerlerde yaşanmış bir şeyler. Kimseler görmemişti elaha önce O 'nu, O 'nu ve beni. Kimseler bilmezdi, ben severdim birini ama kimi? Nereye gittiğini kimselere sormadım bu yüzden. Yaşadıklarımızın gerçekliğini onaylayacak ne bir park bekçisi, ne bir dolmuş şoförü, ne bir çımacı, ne de bir sokak satıcısı vardı.

İşte bu yüzden, sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış lunaparklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde O'nu arayıp durdum günler ve gecelerce. Belki de tüm bunlar uyku ile uyanıklık arası türden bir hayaldi.

ÖZER HOCA

murat gülsoy

1984 galiba. Ya da 85 Mevsim kış. Sahil kahvesindeyiz, kalabalığımız neşeli, kaygısız, her gün yeni bir macera. Çocukluğumu/ve ilk gençliğimiz bir türlü anlam veremediğimiz bir karanlığın gölgesinde Bu sahil kahvesi ayın öteki yüzü. Biz yine deşen, gülüyoruz durmadan. Bir ben söylüyorum, bir diğeri.. O sırada orta yaşlı bir adam kalkıyor ayağa, "ne güzel gençler" diyor "havada bulut diyorlar gülüyorlar"... Önce tedirgin olup susuyoruz Evet, çayımıza kanyak karıştırmayı, yasak kitaplar okumayı ve sevdalanmayı biliyoruz artık, fakat hâlâ mahcup fakat hâlâ utangaç ve ümitliyiz. Sonra beraber gülüyoruz...

O, Özer Hoca'ydı.

Sonra yıllar yıllara eklendi. Aramızdaki yaş ve kuşak farkına rağmen iyi arkadaşlar olmuştuk. Güzel bahar akşamlarını, soğuk kış gecelerine kısa sohbetler, beklenmedik **nükteler** ve resimler ye karikatürler ve hikâyelerle bağladık. O hep aramızda, yanımızda yöremizde bir yerlerimizdeydi. Tersanede başlayan Akademide devam eden daha sonra orta okulda bir resim hocası olarak can çekişen hayatını bizimle paylaşmıştı. Kocaman bir tebessümle...

Ben ? Ben de paylaşmıştım elbet. Acemi ve hevesli resimlerimi O'na gösterirdim. Cesaret verirdi, çokça beğenirse de. Doğa ve sanattan bahsedirdi. Renklerden, çizgilerden ve geometriden. Ben öykü yazmaya çalışırdım bir köşesinde yalnızlığımızın, o

bir şeyler çiziktirir, eskizler yapardı.

O başka bir adamdı. Hüsamettin Albay'ımızdı. Muhsin Bey'imizdi. Aslında hepsinden farklı, nevi şahsına münhasır bir **adamdı**.

Tanıdığımız en iyi ressamdı. O resim sergisini hatırlıyorum şimdi. Sahilden arkadaşları, okuldan öğrencileri... kırık dökük bir adam. Fakat her zaman bizim için apayrı bir adam. Çünkü onu hiçbir zaman bilemediler. Süslü sanat dergileri ondan bahsetmedi. Ne de resim eleştirmenleri... Bu belki de O'nu Özer Hoca yapan değerlerin zorunlu bir toplamıydı. Çünkü O oyunu kurallarına göre oynamamıştı, belki de oynayamamıştı. O'nu aralarına almamışlardı.

Ve O artık aramızda değil.

Geride tualler, boyalar, ebrular, karakalem acılar ve hüzünlü bir tebessüm bırakarak açık denizlerden öteye, uzak bir yolculuğa çıktı. Geçen gece bir çoklarının dilek tuttuğu ah, kayıp giden yıldız onun yolunu aydınlatıyor şimdi.

Sanırım, bir çok geceler, karanlığın içinden belli belirsiz bir şeyler fısıldayacak kulağıma... Duyacağım değil mi!

-kimsesiz ığlık-

UZUN EŞEK KORKUSU

bayram keten

Çocukken oynamaktan korkardım
bu yüzden arkadaşsız büyüdüm ben
bir tavuğu gölgesinin takip etmesi gibi
takip etti bu belalı duygu beni

Oyun korkumu anladığım Şu günlerde çocukluk günlerime geri dönüp uzun eşek oynamak istiyorum. Beş taş ve misket.
Yine de hâlâ korkuyorum doktorculuk, itfaiyecilik, evcilik veya askercilik oynamaktan.
Ne bir gün doktor ne de bir kadına koca olabileceğim değildi korkum
Çocukken de korkmazdım
uzun eŐeęin eŐeęi olmaktan.

II

Hangi korku delirtebilir insanı

Aynı kabusla uyanırdım çocukken
Evcilik, askercilik gibi bir oyuna baŐlamıŐım; oyun bitmek bilmiyor
ben bitirmek istiyorum oyun arkadaşlarım istemiyor
onlar istiyor ben istemiyorum
bitiş kuralları belirlenmemiŐ bir oyun
bir facia, birisinin ölüümüyle, bitiyordu zihnimde
korkuyordum herhangi bir oyuna baŐlamaktan

Şimdi o yüzden çok seviyorum kumarı
satrancı ve futbolu. Oyunların en kolayını

III

Parklardan, çocuk yuvalarından
iki çocuğun yanyana gelip sonunu konuşmadıkları
bir oyuna baŐladıkları her yerden
kan göreceğim korkusuyla geçiyorum

ŐaŐarak bunca felaketten nasıl kupayı kurtulunduğuna

başka bir dünya

TAKSİDE

kaan yazıcıoğlu

*Summer is gone, I remember it past...
Tom Waits*

Salı gecesi, her hafta olduğu gibi, biraz geç çıktım işten. Beyoğlu'na doğru yürüyüp, bir yerde oturup bir kaç kahve içeyim, bu arada da yağmurun dinmesini ve trafiğin dağılmasını bekler, sonra kalkar eve giderim demiştim. Her zaman gittiğim küçük cafe, biraz تنها idi, kahvemi isteyip oturdum. Bir dergi açtım. Okudum, yağmur, teneke tenteye vuruyor, dinmiyordu. Kahveye bir genç çift, sonra cam gözlü yaşlı bir adam, sonra beş kişilik gürültücü bir grup, girdiler aynı şekilde çıktılar. Bana pek kimse bakmadı, ben de zaten ne yabancılarla konuşacak, ne de bir tanıdığa rastlayıp yarenlik edecek halde değildim, son derece yorgundum, üşengeççe oturdum, herkes gidip küçük cafe tamamen boşalınca saatin neredeyse iki olduğunu farkettim. Okuyacağım bir şeyde kalmamıştı ve yağmur hala dinmiyordu. Hesabı getirip masaları toplamaya başladılar. Müzik kapatılmıştı. Toplandım, ödeyip çıktım. Yağmur birden sırlıklam ediverdi beni. Artık dolmuşa binmek için Taksim'e kadar yürümeyeceğime karar verip, pavyonların önünde müşteri bekleyen taksilerden birine yöneldim. Pek adetim değildir, içinde dört kişinin oturup sohbet ettiği bir arabanın kapısını açtım. Serbest olduğunu söyleyip indiler. Yeşilköy'e kadar gideceğimi söyleyip bana indirim yapmasını istedim şoförden. Arabadan inen arkadaşları kaldırımda bir saçağın altında durmuş bize bakıyorlardı. Veremeyeceğim kadar yüksek bir para istedi önce. Biraz daha pazarlık edip anlaştık. Gündüz tarifesiyle taksimetreyi açtı. Bu sırada arkadaşlarına bir şey sordu, tam duyamadım ama, onu onayladılar, önümdeki cam dışarıdan buğulanmıştı, ne kadar silsem de göremiyordum. Yine de arasına camın kenarına düşen ayrıntılardan kendisine söylediğim yolu izlediğini çıkardım. Pek konuşmuyordu. Teypten 70'li yılların daha önce hiç duymadığım parçalan çalmaya başladı. Uzun süredir dinlememiştik, Orhan Gencebay'dan "Batsın Bu Dünya'yı aklımdan geçirdim. Bir süre sonra çalmaya başladı. Yan camdan sokağın karanlığı içindeki pırıltılarını seyrediyordum. Adam hızlı, ama temkinli kullanıyordu. Zaten yol da boştu. Bana bir sigara

uzattı. Hiç bir şey demeden aldım. Uzatıp, çakmağı tuttu burnuma doğru. Biraz geri çekmesini söyleyecektim ki sigaramın yandığını gördüm, o da bir sigara içiyordu. Zeytinburnu'na gelmiştik. O sessizlikte, halimden o kadar memnundum ki, bu şekilde ömrümün sonuna kadar yolculuk edeceğimi düşündüm. İstanbul'un dış surlarının önünden geçtik. Radyo, anonsuz, birbiri ardına parçalar çalmaya devam ediyordu. Evde dinlemeye devam etmek için ışıklı göstergesine bakıp, istasyonun frekansını ezberledim. Adama dönüp, çok iyi bir istasyon olduğunu söyledim, daha fazla bir şey söylemedi, baştaki pazarlıktan ötürü bana kızgın olduğunu düşünüp içimden ona küfrettim. Pavyonun önünde daha birçok arabanın arasında onunkine binmiştim ve haline şükretmiyordu. Hızla beyaz bir Impala'nın yanından geçtik, o arabaları çok sevdiğim için hayal ettim; yağmur Impala'nın uçak kanatlarını yıkıyor, araba yaylanarak asfaltın üzerinde yol alıyordu. Sonra gece karanlığında bütün bunların görünemeyeceğini düşünüp yanlış bir hayal kurduğumun farkına vardım. Ne olduğunu tam olarak bilmiyorum, bir şeyler söylemek için şoföre döndüm, yüzü yoktu. Orada tamı tamına bir beyaz boşluk gördüm. Yıllar önce gördüğüm bir karikatürü anımsadım, evinde ciltlerle kitabın arasında şöminenin önünde yalnız başına bir koltuğa gömülmüş oturan bir adam vardı, yüzü çizilmemişti, altında 'Aktör Evinde' yazıyordu, bu beni çok etkilemişti, neden bilmiyordum, şoförün de yüzü olmadığını görünce anladım; yanlış bir tasavvur hepsi, gece görülebilen beyaz bir Impala gibi. Yerle bir edilmiş ve yerine ot dikilmiş Kazlıçeşme'den geçiyorduk, ortadaki Yeşil Cami'ye dokunulmamıştı, bir grup insanın bir cenaze namazı kıldığını gördüm. Yağmur altında kılınmamalı, dediğimi düşünüyorum, sonra bunun üzerine de kafa yormaktan vazgeçtim, hem gittikçe uzaklaşıyorduk onlardan. Başımı çevirip şoföre baktım, sigara istediğimi düşünmüş olacak, bir tane daha uzattı, ben de hiç itiraz etmeden aldım, yine çakmağını burnuma yaklaştırarak yaktı. Sustuk. Ataköy'ün önünden geçiyorduk. Bir çok insanın yolun kenarında toplanmış, çoluk-çocuk birşeyler beklemekte olduklarını gördüm. Ne beklediklerini

başka bir dünya

sordum kendi kendime, gece vakti, üstelik hepsi de islanıyorlardı. Aralarından bazılarını tanıyordum gibi geldi. Şoförün dediğine göre gece vakti bazen buralardan bir satıcı geçermiş, satıcı pazı satarmış, bazen bir kaç çocuğu ödeme olarak kabul ettiğini, bunun çocukların bir uydurması olduğunu, ama böyle bir alış-veriş olmazsa kimsenin gece vakti yol kenanna çıkmayacağını anlattı bana. Yüzu olmayan bir adama göre ne kadar çok şey bildiğini düşündüm kendi kendime. Pazı otunun alınmasının sebebi ise, herkesin mutfakta bununla yemek yaparken verdiği bir görüntü varmış, bunun diğerlerinininkiyle birleşip birşeyler olacağını anlattı. Amaç işte bu görüntüyü oluşturmakmış. Ben de o görüntüyü düşündüm. Neden sonra, nasıl oldu bilmem, onları artık çok geride bırakmış olmamıza karşın, arkalarda bir yerde le marchand de sable est arive, satıcının geldiğini gördüm. Şoför yeniden sustu, onunla beraber bende. Yeşilyurt'a gelmiştik. Bomboş yolda bir kırmızı lambaya yakalandık; şoför durdu, kırmızı lambaya baktım, bir adam, sanırım bir palyaçoymuş o, hatta tanıdığım bir palyaço, yaya geçidinin önünde dans etmeye başladı. Şoförün sigarasından derin nefesler çekerek onu seyrettiğini duyuyordum, onu şaşırtmak için hızla dönüp baktım, bir an sadece sigarayı gördüm, sonra sigarada bir ateş böceği gibi soğuk bir alevle yanıp, söndü. Yeşil ışık yanınca palyaçoymuş ezip geçtik, şoföre bunun pek o kadar gerekli olmadığını söyledim, bana istediğimi yapabileceğimi, beni suçlamayacağını söyledi. Yağmurun şiddetlendiğini farkettim, içimde müthiş bir öfke birikti, pencereyi açtım, içeriye su doldukça şoför bana kapamamı söyledi, ayaklarım iyice su içinde kalıncaya kadar kapamadım, şoför bana baktı, ve böyle şeyler yapmak için daha erken olduğunu, ikimizin de çok genç olduğumuzu söyledi. Evin önüne gelmiştik. Tam bana söylediği kadar, ikiyüzlübirbin türk lirasını ona verip indim. Merdivenleri çıkarken o gece anlamadığım şeyleri birbir gözden geçiriyordum. Kapıyı açıp salona girdim, pencereden dışarı baktım, sarı taksi köşedeki polislerin önünden geçerek kayboldu. Polisler uzun adımlarla benim evin önüne kadar geldiler, şimdi aşağıdan bana bakıyorlardı. Camın ardında kendimi güvenli hissedip, ben de onlara baktım; apartmanın kapısına doğru yürüdüler. İçeriden orta yaşlı bir adam çıktı. Aralarında beni göstererek bir şeyler konuştular. Sonra polislerden biri adama bir tokat attı, iki polis adama dövmeye başladılar. Perdeyi kapayıp içeri girdim. Bazı şeylere inanmakta güçlük çekiyordum. Bir rüyadaki gibi dedim kendi kendime, şimdi viyanmak isteyeceğim ve herşey bitecek, ama uyanma istemi de rüyanın bir parçası olabilir, o zaman rüya

bitene kadar beklemek gerekir, beklemeye başladım. Bir yandanda cenazeyi gördüğüm zaman şoförün bana birşeyler söylediğini, ama onu dinlemediğimi hatırladım, öldüğünü varsay, demişti bana. İşte bu gördüğün senin cenazendir, o zaman her şeyi kolayca anlayabilirsin. Oradan uzaklaşmak istedim. Uzaklaşıyorsun ya dedi bana. Daha sonra palyaçoymuş gördüğümüzde, onun ölümüne üzülmemiştim, eğer öldüyse onu ezdiğimizde, çünkü şoför bana açıklamıştı: "Bak, işte o senin buralarda dolaşan hayaletin" hemen her köşe taşına sindi, ve hepsini tek tek geçmek zorunda, senin her sabah ve akşam yaptığın bu yol, Taksim'e kadar yakından bakıldığında insan gözünün görebileceği ne kadar çok şey olduğunu düşünabiliyor musun? Ne çok düşünce sinmiştir bu yollara. Seni buralardan çıkarmak için hayaletin yol boyunca dolaşıp gelen geçen arabaları ve köpekleri endişeye düşürüyor, onun her an bir yerde takılıp kalacağını ve yolun Taksim'e kadar olan diğer kısmının herkes için tehlikeli hale geleceğini düşünüyorlar. Onlar için ne tehlikem olabilir diye düşünüyorum şimdi. Misafir odasından içeriye kendi odama geldim, bilgisayarın önündeyim ve gördüklerimi uyanınca unutulmuş bir rüya gibi daha sonra unutmamak için yazıyorum, ölmek için erken olduğu kadar, yolun diğer kısmında yaşayan insanlar için, zararsız olduğumu düşünüyorum. En azından hayaletim taksi tarafından ezildi, bu da teselli vermeli o zaman. Hatırladım: kırmızı ışık yandığında, palyaçoymuş görmeden önce, yağmur bir an bastırmıştı. O kadar yorgundum ki, yolda hiçbir kaza yapmadığımız halde, o cenaze demiştim kendi kendime, benimki olsaydı bile buna pek üzülmezdim, -yağmur artık arabanın kaportasını dövüyordu- kırmızı ışık hiç sönmeyecekmiş gibi yanıyordu, ben de, o sonsuz anda, birden herşeyi görebildiğimi hissetmişim. Tuhaf bir alış veriş için gece vakti yağmurun altında bekleyen insanlar, mutfaklarında tadını bile hatırlamadığım birşey pişirecekler, ve onlar her evde, her akşam tekrarlanacak bu yemek için aynı şeyi yapıyorlar bu sayede birbirlerini görebiliyorlardı. Ben de beyaz bir Impala görmüştüm, daha fazla düşününce onun amcamın beyaz Impala'sı olduğunu anlıyorum, gece görünebilmesinin anlamı bu olsa gerek -şimdi kim bilir hangi hurdalıkta çürüyen bir Impala'ya ne kadar çok düşünce sinermiş meğerse. Birazdan uyuyacağım, uyandıgımda okur, rüyamı hatırlarım, belki bu rüya bana başka görüntüleri düşündürür. Ama, şimdi susmalı; çünkü yağmurun sesini duymak için bazen susmak gerekir.

-karanlıkta kızıl-

TEREDDÜTLER LEKESİ ONU YAZ

halil ibrahim özcan

durmadan tekrarlanırken kaybettiğimiz gövdeler
acemi bir boynu yaratabildim sonunda
mutlu olduğum bir anda susturabileyim diye
kurulmuş bir hayata düştü iki camdan dudak

bire bin aksine küfrün levhası
bir göçmen budalalık sonunda yaban elde dikine saplanmış
rehinem gene yalnız kaldı gene eski umudunda aranıp durdu

ters havada yenildi iki nefes
gam tufanlarıyla caydım göğsümün boşluğundan
ahşap gölgeler daha uzamamıştı

HAYALET GEMİ

İki Aylık Dergi

Sayı 20 Eylül 1994

40000 TL KDV Dahil

Sahibi

TEKNOFİL

Teknoloji Tasarım Limited Şirketi adına
Adnan KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Sedef ERKMAN

Yazı Kurulu

Sedef ERKMAN
Murat GÜLSOY
Nazlı ÖKTEN
Pınar TÜREN
Halide VELİOĞLU

Katkıda Bulunanlar

Fulya ASLAN
Coşan BORA
Çiğdem ÇALKILIÇ
Ayşe DÜZKAN
Cüneyt A. GENÇ
Elvan GÖKSEL
Yelda KARATAŞ
Bayram KETEN
Ergun KOCABIYIK
Ali Hakan MUŞTU
Halil İbrahim ÖZCAN
Yasemin SARIKAYA
Kaan YAZICIOĞLU

Kapak Tasarımı

Yalçın KARACA

Yazışma Adresi

Murat Gülsoy

hayaletgemiciler@yahoo.com

**Eğer *Hayalet Gemi* ile
ilişki kurmak
istiyorsanız...**

**Herhangi bir evin loş
odalarından birinde
gözlerinizi kapatın.
Ve karanlıkta bir koltuğa
kendinizi bırakıp,
geçmişi ve geleceği
ve
en önemlisi bugünü
düşünüp sorular sorun.
Sonra
yaklaşmakta olan
Hayalet Gemi 'yi
düşleyin.**

**Ya da
bize yazın.**

hayalet gemi, yeni limanlarda yeni maceralar arıyor...
yola devam!...

ŞAFAKLA KENDİNE
GELEN KURT-KIZ,
YABANCI BİR YERDE
OLDUĞUNU GÖRÜR..

NERE..
DEYİM..

SAKIN OL
GÜZELİM...

BENİ
BURADA
TUTMAYA
HAKKINIZ
YOK..

GÜNLERDİR
PEŞİNDEYİM, SENİN
SADECE HAYVAN-
LARIN ETİ VE
KANLARIYLA
BESLENEN BİR
BEYAZ KURT
OLDUĞUNU
BİLİYORUM..

BU YAPTIĞINA PIŞMAN
OLACAKSIN..

KURT OLDUĞUN
ZAMAN HÜCRENDE,
KİMLİ KALACAKSIN..
GÜZEL VE KUVVETSİZ
BİR KIZ OLDUĞUN
ZAMANLARDA..

Kalitenin yıldönümü

Yıl 1957

Türk insanı ağır koşulları zorluyor.
Kaynakları verimli kullanabilmek için
azmi elden bırakmıyor. Ve
Türkiye'de seramik üretiminde
endüstrileşmenin ilk adımı küçük bir
kasabada; Çan'da atılıyor.

Yıl 1994

Değişen dünyada kaynaklar azalırken
ihtiyaçlar artıyor. Kalitede süreklilik ve
ekonomik üretim önem kazanıyor.
Ürün kalitesi yanında üretimde yüksek
kalite, yüksek verimlilik, düşük maliyet
ve tüketici tatmini aranıyor.

**Ve Çanakkale Seramik
2000'li yıllara
güvenle koşuyor..**

Dünya pazarlarındaki yerini genişletirken

TS-ISO 9001

KALİTE GÜVENCE SİSTEM BELGESİ*

ile üretimin her aşamasında

kalitesini onaylatıyor.

Çanakkale Seramik

